

Measuring the dimensions of good urban governance and key factors influencing its situation in ethnic cities (case study: Yasouj city)

Sayeda Samirah Sayadat Hasan Noran^{a*}, Shaghayegh Shirazi Irani^b, ali saberi^c

^{a.*} Master's Degree in Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran

^{b.} Master's degree, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran

^{c.} Ph.D Candidate, Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2024.2031182.1111>

ARTICLE INFO

Keywords:

good urban governance, sustainable development, ethnic cities, futures studies methods, Yasuj

Received:

04 June 2024

Received in revised form:

08 July 2024

Accepted:

17 August 2024

pp.18-41

ABSTRACT

Urban governance is one of the modern models of urban management that aims to achieve sustainable development and create sustainable cities. This model emphasizes the dynamic interaction of governmental organizations, market forces, and social institutions, where citizens participate not just individually but in an organized manner. The aim of this study is to comprehensively examine the dimensions and indicators of good urban governance and the factors affecting the current state of these dimensions in the city of Yasuj. The nature of this research is descriptive-analytical and exploratory, and it is applied in terms of its objective. The statistical population of the study includes experts, specialists, and knowledgeable professionals in the field of urban governance and futures studies methods. The research sample consists of 50 experts for assessing the status of governance dimensions and 15 individuals for identifying the causes of the current situation, selected through purposive sampling and using the Delphi panel method. SPSS and Mic Mac software were used for data analysis. The results of the study indicated that Yasuj has an unfavorable status in terms of good urban governance and its dimensions. The dimensions of participation, rule of law, and security, as well as indicators such as citizen satisfaction in urban decision-making, the impact of services on spatial security improvement, gender equity in the city, city beautification by the municipality, and the relationship between citizens and officials through managerial accountability were found to have the worst conditions among the examined dimensions and indicators. Additionally, the cross-impact analysis in Mic Mac software showed that factors such as ethnic and tribal views in urban management, managers unfamiliar with urban planning principles, top-down decision-making structures, lack of coordination between urban management institutions, and lack of resident participation in urban development plans have the most significant impact on the current state of governance in Yasuj.

Corresponding author (Email: s.siyadat.2019@gmail.com)

Extended Abstract:

Introduction

Urban governance is a modern model of urban management that emphasizes the dynamic interaction between government organizations, market forces, and social institutions. In this model, citizens are not merely individual participants but play organized roles. The primary goal is to achieve sustainable human development and create sustainable cities. This involves focusing on poverty reduction, job creation, sustainable well-being, environmental protection and regeneration, and the advancement of women. Creating a suitable platform for participatory planning and emphasizing citizen involvement and transparency in programs are crucial aspects of this approach. This research aims to comprehensively examine the dimensions and indicators of urban governance in Yasuj city and identify the influential factors affecting the current state of governance in this ethnically diverse city.

Research Methodology

The objective is to investigate the state of good governance and its various dimensions in Yasuj city, analyzing the key factors influencing it from a futurological perspective and the viewpoint of local experts. The research methodology is descriptive-analytical and classified as applied research. A literature review, exploration of expert opinions, and gathering of initial variables and drivers were conducted to gain theoretical insights. Quantitative methods, aligned with the research goals, as well as SPSS and MICMAC software, were used for data analysis. An initial exploration of each dimension of good governance and its variables was performed using a one-sample t-test in SPSS. Subsequently, MICMAC software was utilized to investigate the key factors influencing the current state of governance in Yasuj city.

Results and discussion

The research findings indicate significant disparities in the various dimensions of good governance in Yasuj. The dimension of consensus direction (2.27) was perceived as having the best condition, whereas participation (1.96) was deemed the worst from the citizens' perspective. Overall, citizens expressed considerable dissatisfaction with several dimensions, particularly participation (1.96), legality (2.02), security (2.04), accountability (2.10), and justice (2.14). A detailed

examination of specific research items revealed that citizens felt a strong attachment to the city and their living area (3.50). Additionally, high levels of satisfaction were noted in areas of cooperation, interaction, and harmony among individuals and managers (2.63), as well as inter-organizational interaction (2.58). However, significant dissatisfaction was reported concerning citizen participation in urban decision-making, the effectiveness of various services in enhancing spatial security, gender justice within the city, municipal efforts in city beautification, and the level of collaboration between the public and the municipality.

Conclusion

In recent decades, urbanization and evolving social structures have made good governance in ethnic cities an inevitable necessity. Ethnic cities, characterized by their cultural, linguistic, and demographic diversity, face unique governance challenges that require tailored approaches. Improving governance in these contexts not only contributes to sustainable development but also helps preserve cultural and social diversity. The analysis of Yasuj's governance highlights the importance of dimensions such as sustainable development, transparency, and citizen participation. Positive correlations between these dimensions and citizens' well-being were observed, underscoring the need for effective governance practices that promote inclusivity and equity.

Keywords: good urban governance, sustainable human development, ethnic cities, Mic Mac, Yasuj

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

انجمن علمی بهداشت غیر عامل ایران

مجله شهر ایمن

شاپا الکترونیکی: 2676-556X

Journal Homepage: www.ispdrc.ir

مقاله پژوهشی

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی (مطالعه موردی: شهر یاسوج)

– کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، *سیده سمیره سیادت حسن نوران ارومیه، ایران

شقایق شیرازی ایرانی – کارشناسی ارشد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
علی صابری – پژوهشگر دکتری گروه جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2024.2031182.1111>

چکیده

حکمروایی شهری یکی از الگوهای نوین مدیریت شهری است که به دنبال دستیابی به توسعه پایدار و در کنار آن ایجاد شهری پایدار است. این الگو بر تعامل پویای سازمان‌های دولتی، نیروهای بازار و نهادهای اجتماعی تأکید دارد و شهروندان در آن نه تنها شرکت کننده فردی نیستند، بلکه به صورت سازمان‌یافته نقش دارند. هدف پژوهش حاضر بررسی جامع ابعاد و شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و عوامل موثر در وضعیت امروز این ابعاد در شهر یاسوج است. روش پژوهش از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی و اکتشافی با توجه به هدف، از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، خبرگان، متخصصین و کارشناسان آگاه به موضوع حاضر و روش‌های آینده‌پژوهی است. نمونه پژوهش نیز به ترتیب ۵۰ نفر از خبرگان برای بررسی وضعیت ابعاد حکمروایی و ۱۵ نفر نیز برای علت‌یابی وضع موجود بود که با نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از روش پنل دلفی انتخاب شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزارهای SPSS، Mic Mac و Scenariowizard استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد شهر یاسوج از نظر حکمروایی خوب شهری و ابعاد مورد بررسی آن وضعیت مناسبی ندارد و در این بین ابعاد مشارکت، قانون‌مداری و امنیت و همچنین گویه‌های میزان رضایت از مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری، تعدد خدمات تأثیرگذار در بهبود امنیت فضایی، عدالت جنسیتی در شهر، زیباسازی شهر توسط شهرداری، همبستگی بین مردم و مسئولان از طریق پاسخ‌گویی مدیران دارای بدترین شرایط در بین ابعاد و شاخص‌های مورد بررسی بودند. همچنین نتایج تحلیل اثرات متقاطع در نرم افزار میک مک نشان داد، عوامل حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری، مدیران ناآشنا با مبانی برنامه‌ریزی شهری، ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین، عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری و عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری دارای بیش‌ترین اثرگذاری بر وضعیت امروز حکمروایی در شهر یاسوج هستند. در آخر نیز با سناریونویسی به ارائه راهبردهای نوین اقدام شد.

واژگان کلیدی

حکمروایی خوب شهری، توسعه پایدار، شهرهای قومی، روش‌های آینده‌پژوهی، یاسوج

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۳/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۴/۱۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۵/۲۷

صص. ۴۱-۱۸

۱- مقدمه

امروزه روند رو به رشد جمعیت و شهرنشینی و بروز مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی از یکسو و ناکارآمد بودن روش‌های مدیریت و کنترل توسعه شهری، جهت رفع مشکلات و تنگناهای مذکور از سوی دیگر، شهرهای نابسامان را خلق نموده است. بدون شک یکی از اصلی‌ترین علت‌های ایجاد چنین نابسامانی‌ها و ناپایداری‌هایی، چالش‌های مدیریتی است. رشد سریع و بی‌رویه جمعیت شهرنشین کارکردها و هویت شهری را تغییر داده و مدیریت شهری را به یکی از پیچیده‌ترین و اصلی‌ترین عرصه روابط بین مردم و حکومت تبدیل کرده است (کاوه‌پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۲). نحوه مدیریت بر جریان مطلوب زندگی می‌تواند در بهبود سکونتگاه‌های انسانی و پایداری توسعه شهری مهم‌ترین نقش را ایفا کند؛ زیرا عامل تنظیم‌کننده برنامه‌های شهری و نحوه برخورد با مسائل شهرها از کارایی مدیریت شهری نشأت می‌گیرد (فدوی نیا و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۸). الگوی مدیریت سنتی با شکل‌گیری تحولات اجتماعی و سیاسی و تغییر و تحولات در حوزه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های پایانی قرن بیستم و افزایش چالش‌ها و مشکلات مناطق شهری و ناتوانی مدیران و سیاست‌گذاران برای حل یا کاهش آن‌ها، مورد انتقادات وسیعی قرار گرفته است (امینی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۴)؛ تا جاییکه در شهرنشینی امروز مدل مدیریتی سنتی جایگاهی ندارد و نمی‌تواند به چالش‌های چندبعدی، چند رشته‌ای و به هم وابسته اجتماعی، اقتصادی و پایداری محیط‌زیست پاسخ دهد. بنابراین مدیران شهری باید از فرصت‌های جدیدی که به تحلیل یکپارچه مشکلات شهری و در نتیجه راه‌حل‌های یکپارچه منجر خواهد شد، بهره بگیرند (Van Dijk, 2006: 1). به همین روی امروزه برای پرداختن به این چالش‌ها و اداره بهتر شهری، شهرهای جهان متکی به یک مفهوم جدید هستند؛ این مفهوم حکمروایی شهری است. در واقع حکمروایی شهری در مشارکت دولتی، مشارکت خصوصی، جامعه و تعامل با یکدیگر و فناوری اطلاعات خلاصه می‌شود (Madani & Nasrulhaq, 2017: 154). این رهیافت نوین اداره شهرها، بر تمرکززدایی در سطح ملی و تمرکز در سطح محلی، نظام باز و کثرت‌طلبی در جامعه مدنی، اقدامات ابتکاری و تسهیل‌کننده وضع مطلوب، عمل اجتماعی و مشارکت فراگیر استوار است (ملکی و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۲). این الگو در بحث تحولات مدیریت شهری به عنوان رویکرد جدیدی قلمداد می‌شود که مدیریت آگاهانه ساختارهای حکومتی با قصد تقویت حوزه‌های عمومی را در برمی‌گیرد (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۴). و هدف آن، توسعه انسانی پایدار و در کنار آن، ایجاد شهری پایدار است که در آن ضمن تاکید بر توجه به کاهش فقر، ایجاد اشتغال و

رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط‌زیست و رشد و توسعه زنان، رویکرد فراهم ساختن بستر مناسب جهت مشارکت و اهمیت برنامه‌ریزی مشارکتی برای توسعه و اداره شهر، ایجاد حس شهروندی و شفافیت در برنامه‌ها اهمیت بسیار دارد (کاوه‌پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۴). به صورت کلی، اهداف کلان حکمروایی شهری شامل؛ بازساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیش‌تر سازمان‌ها، نهادها و جوامع محلی، کاهش فقر و جدایی‌گزینه‌های اجتماعی، قومی و فرهنگی در شهرها، افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرایندهای سیاسی درون شهرها است. حکمروایی به طور خاص‌تر نیز اهداف عملیاتی بدین شرح را دنبال می‌کند؛ کاهش فساد، بهبود کیفیت معاش و افزایش امکان زندگی برای همه شهروندان، حفظ دموکراسی، ایجاد فرصت و امکان برای مردم به منظور نشان دادن خواسته‌ها و آمالشان در زندگی، و اعتلای امنیت، برابری و پایداری (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۷).

امروزه رشد و گسترش زندگی شهری و گستردگی نیازهای شهروندان موجب شده است دولت‌ها به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای جدید نباشند. براین اساس، آنان بایستی با افزایش قابلیت‌های خود از طریق بازدمیدن نیروی تازه در نهادهای عمومی توان پاسخگویی به نیازهای جدید را افزایش دهند (فدوی نیا و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۸). نتیجه این اتفاق گذار از نوع نگاه از بالا به پایین و برطرف شدن فواصل بین دولت‌ها و مردم و نیاز به ارتباط و همراهی این دو رکن شهری برای زندگی بهتر در این محیط شده است. در حالی که در ایران مدیریت شهری به دلایلی چون تمرکزگرایی، برون‌زا بودن برنامه‌ها و طرح‌های شهری، اقتصاد رانتی و مبتنی بر نفت تحت تأثیر دولت بوده است و مدام از مدیریت سیستمی و یکپارچه فاصله گرفته و به مدیریت بخشی رو آورده، همچنین از روند شهرنشینی و مسائل برآمده از آن، عقب‌مانده و در دیدگاه‌ها و نگرش‌های از بالا به پایین گرفتار شده است (کاوه‌پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۲). این اتفاق در شهرهای کوچک و حاصل مدیریت قومی جلوه دیگری دارد؛ به طوری که در این شهرها گروه‌های قومی غالب در عملکردهای شهری نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. با توجه به اینکه شهر یاسوج نیز یکی از شهرهای قومی کشور است که از بدو تاسیس تا امروز تحت تأثیر رخنه قدرت طوایف در بدنه‌های اجرایی شهر، ایجاد چارچوب از بالا به پایین و ضعف تخصص و مشارکت‌پذیری بین سازمان‌ها و مشارکت مسئول- شهروندی با مشکلات عدیده‌ای مواجه شده است، پژوهش حاضر به دنبال بررسی وضعیت موجود مولفه‌های حکمروایی خوب در این شهر و علت‌یابی عوامل کلیدی تأثیرگذار در این شرایط انجام پذیرفته است. شهر یاسوج یکی از شهرهای میانی کشور است که با توجه به مرکزیت آن دارای نقش پررنگی در استان کهگیلویه و بویراحمد است. بررسی تاریخچه این شهر

تجزیه و تحلیل شده است، اما روند جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز دارای ابهام است؛ به طوری که شاخص‌های گوناگون تشکیل دهنده این موضوع مهم و اساسی که ریشه همه مشکلات شهری در این شهر به آن بر می‌گردد، وضعیت مطلوب، روبه مطلوب و گاه بسیار مطلوب داشته‌اند. در حالی که بررسی پیشینه پژوهشی و تجربی این موضوع و نظرخواهی از افراد و خبرگان شهری عکس این موضوع را می‌رساند به طوری که تجربه پژوهشی در موضوعات مرتبط نشان دهنده وضعیت ناهمخوانی مطلوب و گاه بحرانی شاخص‌های موجود در این شهر است. (برای مستندسازی استناد، به مقاله‌های با موضوع مرتبط در شهر یاسوج همچون؛ زیاری و همکاران، ۱۳۹۰؛ وارثی و همکاران، ۱۳۹۰؛ نکوئی پور و آرام، ۱۴۰۰؛ لطفی و صابری، ۱۳۹۱؛ پوراحمد و همکاران، ۱۴۰۲؛ فرج‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰؛ تقوایی و همکاران، ۱۳۹۸؛ کوزه‌گر و همکاران، ۱۴۰۲ رجوع شود). بنابراین به نظر می‌رسد برعکس موضوع پژوهش که بر مشارکت شهروندی بر روند مدیریتی شهر تکیه داشت، در فرایند جمع‌آوری داده‌ها به هدف اساسی حکمروایی خوب، یعنی مشارکت شهروندان و جامعه محلی و همچنین متخصصین بدون سوگیری توجه نشده است و نتایج موجود بیش‌تر مسئول و مدیر مدار بوده‌اند. زیاری و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان سنجش میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری براساس الگوی حکمرانی خوب شهری به بررسی این مهم در شهر یاسوج پرداختند. در بررسی نقاط قوت این پژوهش باید گفت که پژوهش مذکور از نظر جامعیت بررسی موضوع حکمروایی و ابعاد آن و همچنین اهمیت نقش آن‌ها در مشارکت شهروندی، اهمیت پرداختن مجزا به ابعاد ذهنی و عینی رضایتمندی شهروندان از مدیریت شهری و وضعیت موجود ابعاد حکمروایی، تمایل شهروندان به مشارکت در مدیریت شهری و همچنین قائل بودن تفاوت در نوع نگاه به این دو بعد، نیازسنجی انجام پژوهش، هماهنگی روش تحقیق با موضوع، جامعه آماری و آزمون‌های مورد استفاده و... دارای اهمیت است. در حالی که بررسی پژوهش حاضر در کنار سایر پژوهش‌های مرتبط که با توجه به نیازسنجی شهر مذکور در موضوع‌های نزدیک انجام گرفته و نتایج آن‌ها تصدیق‌کننده مشکلات و ضعف‌های موجود در بدنه مدیریتی شهر یاسوج است، نیاز به بررسی ریشه‌ای علل و عوامل و همچنین بازیگران کلیدی اثرگذار در وضع موجود را نشان می‌دهد که تقویت‌کننده پژوهش حاضر و سایر پژوهش‌های مرتبط است. محمد ابراهیمی جهرمی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی به شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر حکمروایی خوب شهری در شهر فسا پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد از بین عوامل بررسی شده، التزام مدیریت شهری به برابری در برابر قانون، مقاومت مدیریت شهری در برابر رفتارهای خلاف قانون شهروندان، احساس مسئولیت‌پذیری مدیران و مسئولان شهری،

(از سال ۱۳۴۳ که به عنوان فرمانداری انتخاب و در سال ۱۳۵۳ با تشکیل استان کهگیلویه و بویراحمد به عنوان مرکزیت آن تا به امروز انتخاب شده است)، هدف اساسی شکل‌گیری آن و حضور جمعیت‌های قومی و نقش غالب آن‌ها در بدنه شهری که به خصوص در سال‌های اخیر نمود زیادی پیدا کرده است، زمینه تاثیرگذاری بر ساختارهای مدیریتی و اجرایی شهر را فراهم آورده است. شهر یاسوج با توجه به نوپا بودن نیازمند برنامه‌ریزی‌های ساختاری جامع است؛ این در حالی است که رخنه قدرت اقوام و طوایف در بدنه اجرایی شهر، رانت، پارتی، ضعف در عدم استفاده از نیروهای متخصص و تحصیل کرده بومی و نبود یا ضعف طرح‌های شهری (با وجود اینکه بیش از ۱۸ سال از تهیه و تصویب آخرین طرح جامع این شهر با همه نواقص آن گذشته است، اما هنوز طرح قابل اتکایی آماده و تدوین نشده یا مانند طرح توسعه و عمران «جامع» شهر و حوزه نفوذ آن، به خاطر زد و بندهای سیاسی و تاثیرگذاری ارکان سیاسی در بدنه اجرایی شهر به منظور امتیازگیری برای خود و گسترش محدوده شهر به سمت محدوده‌های خاص، مدام تصویب آن به عقب افتاده است)، فاصله زیاد بین اسناد شهری و بعد اجرایی آن‌ها، تهیه طرح‌های شهری توسط افراد غیر بومی، عدم استفاده از ظرفیت‌های اجتماعی و مشارکت شهروندان و استفاده از نظرات آن‌ها و... زمینه حرکت این شهر به سمت حکمرانی و نگاه از بالا به پایین و ضعف حکمروایی شهری فراگیر را فراهم آورده است. مسئله‌ای که این شهر را نیازمند یک پژوهش جامع و علمی در مورد وضعیت امروز حکمروایی و همچنین بررسی عوامل تاثیرگذار بر آن به منظور برنامه‌ریزی مطلوب کرده است. برای همین منظور پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال‌ها است؛ ۱- ابعاد حکمروایی خوب شهری چه وضعیتی در شهر یاسوج دارند. ۲- رویکردها و نیروهای مؤثر بر وضعیت حکمروایی خوب در شهر یاسوج کدامند.

۲- پیشینه تحقیق

در بررسی پیشینه لازم است ابتدا به دو پژوهش مرتبط در شهر مورد مطالعه، نقاط ضعف و قوت و همچنین نتایج آن‌ها و دلایل انجام پژوهش حاضر پرداخت؛ حکمت‌نیا (۱۴۰۰) در مقاله‌ای به تحلیل اثرات مشارکت شهروندی بر مدیریت یکپارچه شهری با رویکرد حکمروایی خوب در شهر یاسوج پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد شهر یاسوج از وضعیت مناسبی در زمینه حکمروایی برخوردار است و تمام مولفه‌های حکمروایی در این شهر از میزان رضایت متوسط به بالایی برخوردارند. در بررسی نقاط قوت این پژوهش می‌توان به هماهنگی روش تحقیق با موضوع و جامعه آماری، نیازسنجی انجام پژوهش در شهر مورد مطالعه، جامعیت پرسشنامه و... اشاره کرد. در حالی که با وجود اینکه پرسشنامه به صورت علمی

پژوهش حاضر دوباره کاری نیست و با توجه به نیاز شهر یاسوج به پژوهشی جامع در موضوع حاضر به عنوان یک منبع مورد استفاده انجام پذیرفته است. همچنین با توجه به استفاده از نظر متخصصان بومی، نتایج آن می‌تواند مدیران و مسئولان شهری را از وضعیت موجود شاخص‌های حکمروایی و شکاف‌های موجود و دلایل و عوامل تاثیرگذار در روند حاضر آگاه گرداند. در مقایسه با موضوعات مرتبط در سایر مکان‌ها نیز، در کنار توجه به این موضوع مهم در شهرهای قومی و حاصل مدیریت قومی، می‌توان به اهمیت بررسی عوامل موثر بر وضعیت کنونی شاخص‌های حکمروایی خوب از دیدگاه متخصصین بومی اشاره کرد که در دیگر پژوهش‌های مرتبط کمتر به آن توجه شده است و همین موضوع، نتایج پژوهش را به سمت کاربرد بیش‌تر برای آگاهی مجموعه مدیریتی شهر و بهبود و رفع مشکلات سوق می‌دهد.

۳- مبانی نظری

شهرها از قدیمی‌ترین آثار مادی تاریخ بشر هستند. برای هزاران سال، آن‌ها مکانی بوده‌اند و هنوز هم هستند که محرک‌های اصلی تفکر، اختراعات، هنر و خلاقیت انسان در آن فعالیت می‌کنند (طیبی رهنی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۹۴). تفکر و عمل برای اداره امور شهر را می‌توان هم‌زاد پدیده شهر در زندگی و تاریخ انسان دانست. کنش‌گران شهری که شامل عناصر حکومتی، خصوصی و عمومی است، هرکدام در صورت امکان به دنبال بیشینه ساختن میزان قدرت و نفوذ در جامعه هستند و برحسب میزان قدرت و نفوذ این عناصر می‌توان دو رویکرد حکومت شهری و حکمروایی شهری را تشخیص داد (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۴). واژه حکمروانی و حکومت دارای مفاهیم محض و تخصصی بوده که بعضاً فارغ از مفهوم، معمولاً جایگزین یکدیگر به کار می‌روند. اما قدمت حکمرانی به تاریخ تمدن بشری برمی‌گردد. واژه حکمرانی از لغت یونانی -Kybernan- و -Kybernetes- گرفته شده و معنی آن هدایت کردن و راهنمایی کردن و یا چیزها را در کنار یکدیگر نگاه‌داشتن است. ساختار حکمرانی مبتنی بر مداخله سلسله مراتبی از بالا به پایین برای انتخاب بهترین گزینه برای دستیابی به یک هدف خاص است (Wiechmann, 2018). در حالی که مفهوم حکمروایی به عنوان یک فرآیند سیاسی برای تدوین هماهنگی و یکپارچگی بخش‌ها و هدایت مشارکت همه بازیگران مرتبط در تئوری‌ها و اقدامات برنامه‌ریزی شده است (Schmitt & Danielzyk, 2018). حکمروایی با فرایندهای تصمیم‌سازی و اجرا مرتبط می‌گردد. حکمروایی در برگزیده

استفاده معقولانه از منابع و امکانات، بهبود روش‌ها و اقدامات براساس علم روز، عدالت جنسیتی و... کلیدی‌ترین عوامل موثر بر آینده حکمروایی این شهر در افق ۱۴۳۰ هستند. شهادتی و توکلی‌نیا (۱۴۰۲) دریافتند مدیریت شهری در شهر جیرفت ناکارآمد است و نتوانسته است اثربخشی مطلوبی بر وضعیت زندگی شهروندان بگذارد. در این شهر سه عامل مهم ضعف در دسترسی به خدمات شهری، ایمنی و امنیت محله‌ها و مسائل مربوط به مشارکت شهروندان تأثیر زیادی بر مدیریت شهری در این شهر دارند. همقدم و همکاران (۱۴۰۲) با هدف بررسی مهم‌ترین پیشران‌های اثرگذار بر حکمروایی شهری هوشمند در شهر رشت، دریافتند سه پیشران آموزش شهروندی و آگاهی‌رسانی، مشارکت شهروندان و تعهد مسئولان بیش‌ترین اثرگذاری را بر آینده حکمروایی شهری هوشمند در این شهر دارند. بابالولا^۱ (۲۰۲۳) به بررسی عملکرد شاخص‌های حکمرانی زمین نسبت به سطح انتظارات در مناطق حاشیه‌ای ایبادان پرداختند. نتایج نشان داد حکمرانی زمین در مقایسه با انتظارات ساکنان ضعیف عمل کرده است. این عملکرد ضعیف و رضایت‌بخشی پایین به خصوص در نتایج شاخص‌های کلیدی حکمروایی همچون شفافیت، کارایی، کنترل فساد و... که برای شهروندان اهمیت زیادی داشتند، بیش‌تر نمایانگر بود. بین^۲ و ژو^۳ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای به بررسی نقش دولت در توسعه شهری و همچنین عملکرد شهری در پکن پرداختند؛ اینکه آیا مدیریت شهری از سیاست‌های خود که از قبل اعلام کرده است پیروی می‌کند یا خیر. نتایج پژوهش نشان داد بین آنچه در سیاست‌ها گفته شد و آنچه در عمل در مدیریت شهری و توسعه پکن انجام شده است ناسازگاری وجود دارد. آینا^۴ و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای به بررسی چشم‌انداز تقویت توسعه پایدار از طریق حکمرانی شهری از بالا به پایین، بر تحول در حکمروایی شهری پایدار متمرکز در عربستان سعودی پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد برای اطمینان از حاکمیت شهری نهادینه شده پایدار در محدوده مورد مطالعه، نیاز به اجرای چارچوبی از قوانین و رویه‌های اداری و ادغام شده با ارزیابی استراتژیک محیطی است. در مقایسه با پژوهش‌های مرتبط در شهر یاسوج باید گفت: در کنار گستردگی بالاتر مقاله حاضر و موضوع و اهداف مدنظر آن برای دستیابی به عوامل اساسی اثرگذار بر وضعیت کنونی حکمروایی و گستره مشکل آن در شهر مذکور، با توجه به تاثیر نوع مدیریت و حکمروایی شهری بر بروز معضلات گسترده و مهمی که در این شهر وجود دارد، نیاز به بررسی موشکافانه و علت‌یابی این موضوع و ریشه‌یابی مسائل و مشکلات بود. به همین روی از نظر متخصصان امر در این موضوع استفاده گردید. بنابراین

3. Zhu
4. Aina

1. Babalola
2. Yin

حکمروایی شهری می‌توان به؛ افزایش تنوع در مناطق شهری، وجود عوامل و عناصر گوناگون و مؤثر در تصمیم‌گیری‌ها، پیچیدگی نظام زندگی در شهرها و ظهور بازیگران جدید در سطح و مقیاس پایین‌تر از مقیاس ملی و حضور طیفی از کنشگران، شبکه‌ها و روابط در فضای نوظهور به همراه افزایش نقش نهادهای مردمی و جامعه مدنی در اداره امور و تقویت مشارکت‌های مردمی اشاره کرد (رضایی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۴). رابرت^۱ و همکاران (۲۰۰۷) حکمروایی خوب را شفاف، پاسخگو و مساوات‌طلب می‌دانند و اعتقاد دارد که این مفهوم حاکمیت قانون را ترویج می‌کند و برای افراد کم درآمد و کسانی که بیش‌تر از برنامه‌ریزی تأثیر می‌پذیرند، فرصت اظهارنظر در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی و توزیع منافع را به وجود می‌آورد. فو^۲ (۲۰۱۸) اعتقاد دارد حکمروایی خوب شهری به تعامل پویای سازمان‌های دولتی و نیروهای بازار از یک‌سو و نهادهای اجتماعی از سوی دیگر تأکید دارد. به صورت کلی، حکمروایی شهری بر شبکه‌های خودسازماندهی شده و رویکردهای پایین به بالا متکی است و شهروندان را به عنوان بازیگران و مشارکت‌کنندگان در تصمیم‌گیری‌های مهم برای اجرا و فرایند سیاست‌گذاری شهری مدنظر قرار می‌دهد. در نتیجه حکمروایی شهری به دنبال اقدامات جمعی از طریق بسیج همکاری‌ها، اجماع‌نظر، مشارکت، شبکه‌ها، روابط متقابل، سرمایه اجتماعی، توانمندسازی و مسئولیت‌پذیری در فرایند سیاست‌گذاری شهری می‌باشد (رضایی و مؤذن، ۱۳۹۶: ۱۲۶).

مولفه‌های حکمروایی خوب شهری، یک مجموعه ساختار به هم وابسته است که بهبود در وضعیت هرکدام به بهبود در شرایط مولفه دیگر وابسته است. برای ارتقای وضعیت حکمروایی در مدیریت شهری باید توجه داشت که تنها با نگاه به این موضوع نتیجه مورد انتظار حاصل نخواهد شد (حسین پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۸). اصول و ابعاد حکمروایی خوب به شرح زیر می‌باشند^۳:

مشارکت مردمی: هدف اساسی این مفهوم، قدرت تأثیرگذاری مردم و شهروندان بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن آن‌ها در قدرت است. بدین‌رویی که مردم در تصمیم‌گیری‌هایی که در سرنوشت آن‌ها تأثیرگذار است مشارکت فعال داشته باشند. پاسخگویی: براساس این مفهوم، سازمان‌ها، مسئولان و

تعاملات کنشگران مختلف از جمله گروه‌های جامعه مدنی، خصوصی و دولتی است (Obeng- Odoom, 2013). به‌صورت کلی، حکمروایی اصطلاح پیچیده‌ای است که به شکلی غیرمستقیم تمایل دارد ما را از دیدگاه اصلی و متمرکز حکومت، به سوی سیاست‌گذاری مشارکتی مبتنی بر شبکه سوق دهد (Lyall & Tait, 2019: 1135). به همین خاطر، بر تعامل پویای سازمان‌های دولتی، نیروهای بازار و نهادهای اجتماعی تأکید دارد (Zhang et al., 2016: 63). و شهروندان در آن نه تنها شرکت‌کننده فردی نیستند، بلکه به صورت سازمان یافته نقش دارند (Yang, 2021: 57). تا جایی که، مشارکت شهروندان در فرایند تصمیم‌سازی مهم‌ترین و پرتکرارترین چالش حکمروایی شهری در مطالعه‌های انجام شده از سال ۱۹۸۰ بوده است (Cruz et al., 2019).

از نظر تاریخی، قدمت و منشأ حکمروایی و مفاهیم مرتبط با آن به عصر روشنگری و لیبرالیسم غربی برمی‌گردد، اما ریشه کاربرد مفهوم حکمروایی شهری از اواخر دهه ۱۹۸۰ و از آفریقا آغاز شد. با این وجود، برایان مک‌لاین اولین نظریه‌پرداز است که در سال ۱۹۷۳ به این مفهوم پرداخته است (Carlton, 2014). در جهان کنونی نیز، چالش‌هایی همچون نقض حقوق شهروندی، حقوق بشر، تبعیض، فساد اخلاقی- اجتماعی و اداری، سوء استفاده از کارگران، کاهش سطح درآمد و اشتغال، کاهش تولیدات زراعی و مهاجرت نیروی کار، توجه فزاینده جوامع و پژوهشگران را به مسئله حکمروایی شهری جلب کرده است (Ni & Kresl, 2018).

حکمروایی خوب شهری به عنوان یک مفهوم بنیادی با هدف بهبود مهارت‌های اداری و بهره‌وری، شفافیت، مبارزه با فساد و افزایش پاسخ‌گویی مقامات شهری برداشته شده است (اندستا و روستایی، ۱۴۰۰: ۴۵). حکمروایی خوب شهری بر این اصل بنیادین استوار است که دولت‌ها به جای آنکه به تنهایی مسئولیت کامل اداره جامعه را در تمام سطوح آن بر عهده گیرند، باید در کنار شهروندان و بخش خصوصی و مردمی، به عنوان یکی از نهادها یا عوامل مسئول اداره جامعه محسوب شوند. بر مبنای تعبیر حاضر، حکومت نقش تسهیل‌کننده و زمینه‌ساز توسعه جامعه را در سطوح ملی، محلی و شهری ایفا می‌کند (خاتم و همکاران، ۱۴۰۲: ۵۴). از مهم‌ترین دلایل ضرورت استقرار الگوی

1. Roberts
2. Fu

۱- این بخش از مقاله‌های: سجاسی قیداری و حاجیان، ۱۳۹۷؛ رضایی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کاوه‌پور و همکاران، ۱۴۰۱؛ طیبی رهنی و همکاران، ۱۴۰۱؛ ملکی و همکاران، ۱۳۹۷؛ سمواتی و همکاران، ۱۴۰۱ و تجمیع نظرات آن‌ها گرفته شده است.

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی

داشتن حق اظهار نظر و دسترسی به اطلاعات آزاد است. در چنین حالتی شفافیت در مقابل پنهان کاری و تصمیم‌گیری‌ها به‌شمار می‌آید. براین اساس در پنهان کاری امکان بروز فساد در تصمیم‌گیری وجود دارد، در صورتی که شفافیت مانع بروز و گسترش آن می‌شود.

کارایی و اثربخشی: مفهوم کارایی در ارتباط با حکمروایی خوب به معنی استفاده پایدار از منابع طبیعی و حفاظت محیط‌زیست نیز خواهد بود؛ لذا موضوع بهترین استفاده از منابع، ارتباط مستقیمی با حکمروایی دارد.

عدالت و برابری: منظور از عدالت عبارت است از حق دسترسی عامه مردم به خدمات اولیه، حضور مشاوران زن در نهادهای تصمیم‌گیری شهری، حمایت از نیازمندان و ایجاد محرک برای نهادهای غیررسمی.

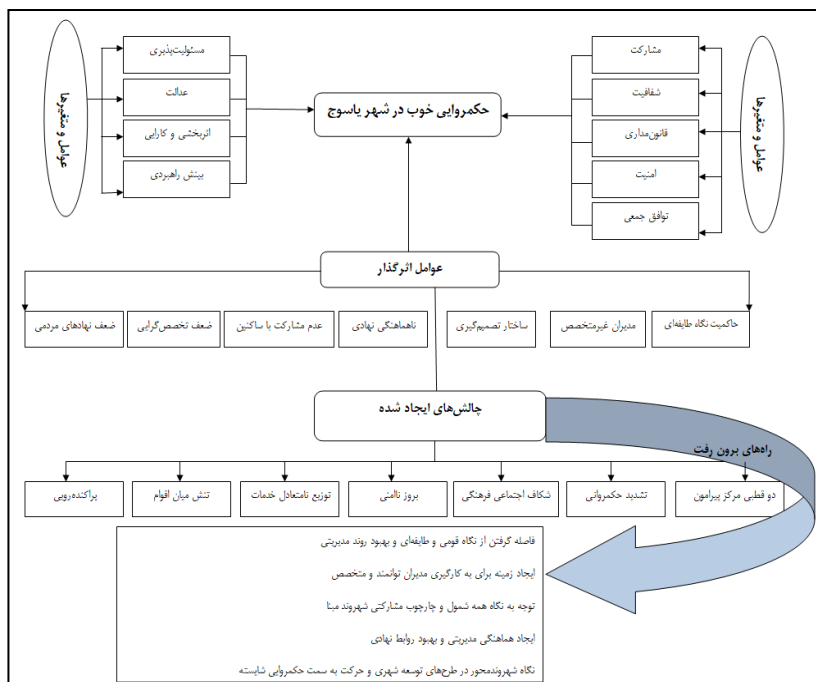
اجماع‌گرایی (توافق جمعی): منافع همه شهروندان باید به صورت مستقیم و غیرمستقیم توسط نهادهای قانون در نظر گرفته شود و همه گروه‌ها و شهروندان برای رسیدن به یک توافق گسترده و جمعی در نظر گرفته شوند.

مدیران چه در سطوح مختلف مدیریتی (کلان تا خرد) مسئول نتایج تصمیمات و فعالیت‌های خود هستند. در واقع پاسخگویی اهرمی برای افزایش کنترل مسئولان و تصمیم‌گیرندگان است تا مسئول عملکرد خود باشند.

مسئولیت‌پذیری: حکمروایی خوب نیازمند آن است تا نهادها و فرایندها به نفع همه ذینفعان خدمات ارائه کند. این امر زمانی امکان‌پذیر است که نهادها و فرایندها، مسئولان و تصمیم‌گیرندگان به خواسته‌ها و انتظارات و نیازهای افراد و گروه‌های مختلف شهری حساس و مسئول باشند و در قبال آن‌ها حساب پس دهند.

قانون محوری: حکمروایی خوب شهری مستلزم چارچوب قانونی درست و منصفانه است که به‌صورت بی‌طرفانه اجرا شود. از سوی دیگر، وجه قوانین کارآمد مراعات چارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن افراد غیرمسئول از تصمیم‌گیری‌ها، مسئله قانون محوری و قانون‌مندی را در حکمروایی خوب شهری بیش از پیش مورد توجه قرار داده است.

شفافیت: در حکمروایی خوب، شفافیت به معنای اختیار دادن به مردم برای تبدیل شدن به حساب‌رسان در جامعه و

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

و عوامل مؤثر در بروز آن، برای دستیابی به راه‌حل‌های مطلوب به منظور برنامه‌ریزی بهینه است و با توجه به اینکه در دهه اخیر در این موضوع دو پژوهش صورت گرفته که در عین نتیجه‌مند بودن، با جامع نبوده و یا در صحت‌سنجی داده و نتایج پژوهش جای

۴- روش تحقیق

با توجه به هدف پژوهش حاضر که برآمده از نیاز واقعی جامعه مورد مطالعه برای حل یک مشکل اساسی و ریشه‌یابی علل

کارکنان حوزه‌های شهری شاغل - شهرداری، راه‌وشهرسازی، برنامه و بودجه و...- و همچنین غیرشاغل - دانشجو و فارغ التحصیلان رشته‌های مرتبط- که نسبت به محدوده مورد مطالعه اشراف کامل داشتند به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. همچنین برای جمع‌آوری داده‌های مربوطه به نرم‌افزارهای آینده‌پژوهی میک‌مک و سناریویوزارد به ترتیب، ۱۵ و ۱۰ نفر از نمونه اشاره شده که آشنایی بیش‌تری با نرم‌افزارهای مذکور داشتند، انتخاب گردید. در روش‌های آینده‌پژوهی، روش نمونه‌گیری گلوله برفی بود و حجم نمونه مورد نظر نیز براساس نظر گروه دلفی و قانون اشباع نظری انتخاب شد: برای داده‌های نرم افزار میک‌مک براساس روش دلفی پرسشنامه در دو مرحله در اختیار نمونه پژوهشی قرار داده شد؛ در مرحله اول پیشران‌های جمع‌آوری شده در اختیار متخصصان قرار گرفت تا روایی آن‌ها با توجه به شرایط موجود شهر بررسی گردد و با استفاده از نظرات آن‌ها و پرسشنامه باز مهم‌ترین پیشران‌های تأثیرگذار در وضعیت امروز حکمروایی خوب شهر یاسوج که ۲۵ مورد بودند جمع‌آوری و تأیید شدند. در مرحله دوم متغیرهای تأیید شده براساس اصول پرسشنامه‌های آینده‌پژوهی تنظیم و پرسشنامه تدوین شده دوباره در اختیار آن‌ها قرار گرفت و پیشران‌ها در یک ماتریس سطر (پیشران‌های تأثیرگذار) و ستونی (پیشران‌های تأثیرپذیر) با توجه به نحوه ارزش‌دهی نرم‌افزار میک‌مک امتیازدهی و سپس با روش بیش‌ترین فراوانی بررسی شدند. در نرم‌افزار سناریویوزارد نیز برای هر یک از عوامل کلیدی به دست آمده، وضعیت‌های احتمالی طراحی، و در قالب پرسش‌نامه اثرات متقابل (مبتنی بر مدل سایب) در اختیار ۱۰ نفر از متخصصان قرار گرفت.

ابهام است، به همین‌روی پژوهش حاضر به منظور تکمیل پژوهش‌های گذشته، رفع ابهامات و سوال‌های موجود و با کمک گرفتن

از عوامل اجرایی شهری که در حوزه شهر مشغول به کار هستند و رزومه تحصیلی آن‌ها نیز در این حوزه است، صورت گرفته است. در پژوهش حاضر، روش تحقیق با توجه به ماهیت آن، توصیفی- علیو با توجه به هدف آن، از نوع تحقیقات کاربردی است. در این پژوهش با بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش و استفاده از نظرات افراد آگاه و متخصص در موضوع حاضر اقدام به شناخت کامل موضوع، کسب بینش نظری لازم و جمع‌آوری متغیرها و پیشران‌های اولیه شد. همچنین به منظور تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، متناسب با اهداف پژوهش از روش‌های کمی متناسب و نرم‌افزارهای SPSS، MICMAC و Scenariowizard استفاده شد. در مرحله اول پژوهش به منظور بررسی وضعیت هر کدام از ابعاد حکمروایی خوب و گویه‌های آن‌ها از آزمون t تک نمونه‌ای در نرم‌افزار SPSS استفاده شد. در ادامه با استفاده از نرم‌افزار آینده‌پژوهی میک‌مک عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت کنونی حکمروایی در شهر یاسوج مورد بررسی قرار گرفتند و در ادامه برای دستیابی به راهبردهای مطلوب به منظور برون‌رفت از وضعیت امروز نیز، اقدام به سناریونویسی شد. با توجه به پیشینه گذشته و اهمیت موضوع و اصلاح نظر پژوهشی موجود و همچنین به‌منظور دقت بالای پژوهش، در تهیه پرسشنامه‌ها از نظر متخصصین حوزه مربوطه در شهر مورد مطالعه استفاده گردید؛ بدین گونه که برای جمع‌آوری داده‌های SPSS، ۵۰ نفر از متخصصان و مدیران و

جدول ۱. مولفه و شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش

مؤلفه	شاخص	منبع
مشارکت	مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری، مشارکت در اجرا، مشارکت در پایش و ارزیابی، همسویی برنامه‌ها با نیازهای محلی، مشارکت نهادهای مدنی و بخش خصوصی در برنامه‌ریزی، نظارت شهروندان بر تصمیم‌گیری‌های شهری، اعتماد به مردم و تفویض اختیار به آن‌ها، تسهیل مداخله مردم در روند توسعه شهری، نظرخواهی از شهروندان نسبت به مشکلات شهری، همکاری سازمان‌های مردم‌نهاد با شهرداری.	امینی و همکاران (۱۳۹۷)؛ رضایی و مؤذن، ۱۳۹۶؛ حاتمی نژاد و همکاران، ۱۴۰۱؛ گلچینی و همکاران، ۱۴۰۰؛ Chen et al., 2019; Danladi et al., 2019; Zerbian & Romero, 2021; Cruz et al., 2019; Falanga & Ferrão, 2021; Zimmermann, 2018; Wang et al., 2021; Markus & Krings, 2020; Lyall & Tait, 2019; Yang, 2021; Yousaf et al., 2015; Nagel et al., 2019
شفافیت	میزان آشنایی ساکنان از مفاد برنامه و تصمیمات مسئولان، میزان آگاهی مردن نسبت به سیاست‌های درآمدی و هزینه، میزان شفافیت برنامه‌های مسئولین برای ارائه عملکرد خود، میزان در اختیار قرار دادن اطلاعات موردنیاز ساکنین، میزان تعامل و تعادل اطلاعات، تابع قوانین و مقررات بودن تصمیم‌های اتخاذ شده و اعمال آن‌ها، شفافیت درانتشار رسمی قرارداد، مناقصه، بوجه و حساب‌های سازمانی، دسترسی به سیاست‌های درآمدی و هزینه‌ای مدیریت شهری.	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ گلچینی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ابراهیم‌زاده و اسدیان، ۱۳۹۲؛ اندستا و روستایی، ۱۴۰۰. Chang, 2019; Zerbian & Romero, 2021; De Guimarães et al., 2020; Kadago et al., 2010; Guimaraes et al, 2020
قانون مداری	میزان آشنایی مردم به قانون، میزان اجرای قانون، میزان رضایتمندی از اجرای قانون، قانون	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ ملکی و همکاران، ۱۳۹۷؛

داده‌ها از نیروهای بومی متخصص در حوزه‌های شهری استفاده شد.

۱- با توجه به اهمیت صحت‌سنجی داده‌های جمع‌آوری شده در پژوهش حاضر و نیاز واقعی و اساسی شهر یاسوج به عنوان یک شهر قومی در این موضوع، برای جمع‌آوری

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی

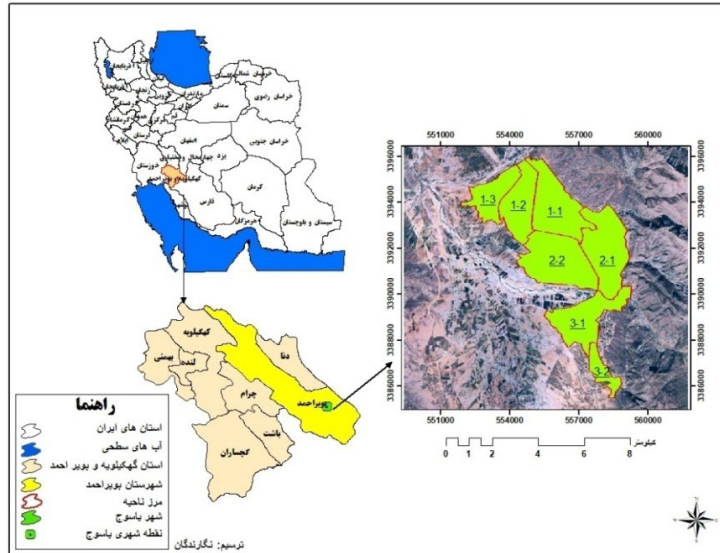
گریزی، میزان پای بندی مدیران به رعایت قانون، میزان تأثیرگذاری گروه‌های بانفوذ در تصمیم‌گیری‌های شهری، رابطه‌بازی در کارهای اداری، التزام مدیریت شهری به برابری در برابر قانون، سیاست‌های مالی در خصوص مسکن، تناسب قوانین با مسائل شهری موجود، پاسخ‌گویی قوانین شهری حال حاضر به نیازها.	ابراهیم‌زاده و اسدیان، ۱۳۹۲؛ رضایی و مؤذن، ۱۳۹۶؛ همقدم و همکاران، ۱۴۰۲ - Lom & Pribyl, 2021; Malley & Smith, 2020; Konig, 2021; OECD, 2020.	
پاسخ‌گویی به خواسته‌ها و شکایت‌های مردمی، عمل به وعده‌های داده شده، تشکیل جلسات عمومی جهت تشریح فعالیت‌ها، احساس مسئولیت در قبال وظایف، ایجاد سازوکاری برای انتقال نیازها و خواسته‌های شهروندان به مسئولان، صادق بودن مسئولان و مدیران شهری در ارائه برنامه‌ها، همبستگی بین مردم و مسئولان از طریق پاسخگویی مدیران، زیباسازی شهر توسط شهرداری، توجه مسئولان به بهبود شرایط سکونت	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ ملکی و همکاران، ۱۳۹۷؛ گلچینی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ابراهیم‌زاده و اسدیان، ۱۳۹۲ - Davoodi & Ulas Dagli, 2019; Zerbian & Romero, 2021; Taşan-Kok et al., 2020; De Guimarães et al., 2020; Liu & Qi, 2022; Tomor et al., 2021	مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی
توزیع متوازن و برابر امکانات و خدمات، دسترسی برابر و یکسان به فرصت‌ها، توجه به منافع عمومی، رعایت حقوق شهروندی، عدالت جنسیتی، دسترسی به مراکز گذران اوقات فراغت، دسترسی به خدمات عمومی، عدالت در ضوابط منطقه‌بندی و مقررات شهرسازی.	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ خاتم و همکاران، ۱۴۰۲؛ رضایی و مؤذن، ۱۳۹۶؛ اندستا و روستایی، ۱۴۰۰ - Virtudes, 2016; Zainul Abidin et al., 2019; Babalola, 2023; Engin et al., 2020; Lima et al., 2020; Cruz et al., 2019; Mandic & Kennell, 2021; Ahmad et al., 2021; Prasetyo & Lubis, 2020; Peng, 2021	عدالت
استفاده بهینه از منابع برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری، رضایت مردم از مسئولان، استفاده پایدار از منابع، حفظ محیط زیست، نظافت و پاکیزگی شهر و ایمنی مرتبط با تردد وسایل نقلیه، دسترسی به ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی، دلبستگی و تعلق به مکان.	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ حاتمی نژاد و همکاران، ۱۴۰۱؛ گلچینی و همکاران، ۱۴۰۰؛ خاتم و همکاران، ۱۴۰۲ - Zerbian & Romero, 2021; Babalola, 2023; Gani & Duncan, 2007; Bibri, 2021; Liu & Qi, 2022	اثر بخشی و کارایی
میزان عملکرد مدیریت شهری در ایجاد و بهبود امنیت، تعدد خدمات تأثیرگذار در بهبود امنیت فضایی (نورپردازی، حذف نقاط کور، عریض بودن پیاده‌روها و...)، مجازات سنگین برای مسئولین مفسد در ادارات مربوطه، هماهنگی مدیریت شهری با سازمان‌های انتظامی، امنیت در شهر محل زندگی، ایمنی تردد در شهر محل زندگی.	ملکی و همکاران، ۱۳۹۷؛ خاتم و همکاران، ۱۴۰۲؛ رضایی و مؤذن، ۱۳۹۶؛ شهدادی و توکلی‌نیا، ۱۴۰۲ - Chang et al., 2023	امنیت
داشتن بینشی گسترده و دراز مدت نسبت به آینده، داشتن بینشی راهبردی در زمینه توسعه شهری، میزان اعتقاد مسئولین نسبت به کار و خرد جمعی، میزان همکاری، تعامل و همفکری و همسویی افراد و مدیران، میزان ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی، میزان اتفاق نظر و توافق جمعی بخش‌های دولتی، خصوصی و مردمی، میزان مدارای مدیریت با مخالفان، فرا گرفتن از مسائل روزمره شهری و پرهیز از غرق شدن در آن‌ها، داشتن بینشی گسترده و دراز مدت نسبت به آینده.	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ ملکی و همکاران، ۱۳۹۷؛ کاوه‌پور و همکاران، ۱۴۰۱؛ فدوی‌نیا و همکاران، ۱۴۰۱؛ همقدم و همکاران، ۱۴۰۲؛ سروشان و همکاران، ۱۴۰۱؛ سمواتی و همکاران، ۱۴۰۱ - Masik & Stepien, 2021; Chang et al, 2020; Tomor et al, 2021; Tan & Taehagh, 2020; Bixler et al., 2020	بینش راهبردی و اجماع‌گرایی
افزایش میزان فضای همکاری و مشارکت، مشارکت چند بخشی با تکیه بر نقش جوامع محلی، توجه به تعامل بین نهادها و سازمان‌ها، وجود ارتباط و تلاش مشترک میان سازمان‌های دولتی، غیردولتی و شهروندان، تفاهم میان سازمان‌های مختلف تهیه‌کننده و اجرا کننده طرح‌های شهری، وجود سازوکارهای لازم جهت مشورت بین سازمان‌های رسمی و شهروندان، هماهنگی میان سازمان‌های رسمی خدمات‌رسان شهری.	امینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ استاد محمودنیا و همکاران، ۱۴۰۰؛ رضایی و مؤذن، ۱۳۹۶؛ اندستا و روستایی، ۱۴۰۰؛ کاوه‌پور و همکاران، ۱۴۰۱؛ سروشان و همکاران، ۱۴۰۱ - Puppim de Oliveira et al., 2013	جهت‌گیری توافقی (توافق جمعی)

۴-۱- معرفی منطقه مورد مطالعه

مطلوبی داشته باشد و با توجه به این موقعیت به‌عنوان یک ارتباط‌دهنده بین استان‌ها، مناطق و شهرهای اطراف قلمداد شود؛ این شهر از سمت شمال به شهرستان دنا و محدوده استان اصفهان و چهارمحال بختیاری، از غرب به شهرستان‌های کهگیلویه، چرام و استان خوزستان و از جنوب و همچنین شرق نیز به محدوده استان فارس و بوشهر محدود می‌شود (پوراحمد و همکاران (۱۴۰۲): ۱۶).

شهر یاسوج مرکز شهرستان بویراحمد و استان کهگیلویه و بویراحمد است. براساس آمار، جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۵، غالب بر ۱۳۴۵۳۲ نفر بوده است (کوزه‌گر و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۸۶). این شهر در موقعیت جغرافیایی ۳۰ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است. موقعیت جغرافیایی این شهر باعث شده است ارتباط درون و برون‌مرزی

شهر یاسوج با توجه به آخرین تقسیمات درون استانی در طرح جامع جدید، از سه منطقه و ۷ ناحیه تشکیل یافته است.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهر یاسوج در شهرستان، استان و کشور

۵- یافته‌ها

به دنبال آن ایجاد شکاف بین بدنه اجرایی شهر و شهروندان، دو قطبی و نابرابری بین شهروندان و مناطق شهری، آسیب‌های اجتماعی، ضعف تعاملات اجتماعی و... اداره می‌شود. بنابراین تحقیق حاضر با هدف بررسی وضعیت ابعاد حکمروایی خوب در شهر یاسوج و ارزیابی نقش عوامل تاثیرگذار بر وضعیت موجود انجام شده است. در ادامه به یافته‌های تحقیق حاضر پرداخته می‌شود.

در بخش اول با هدف بررسی وضعیت ابعاد حکمروایی خوب در شهر یاسوج از آزمون تی تک نمونه‌ای^۱ استفاده شد. با توجه به نتایج جدول ۲ سطح معناداری برای همه شاخص‌های مورد بررسی پایین‌تر از ۰.۰۵ تایید شد. بنابراین بین شاخص‌ها و ابعاد مورد بررسی در پژوهش رابطه معناداری وجود دارد و ابعاد و شاخص‌های بررسی شده، به خوبی می‌توانند در وضعیت موجود حکمروایی در شهر یاسوج و میزان رضایت‌مندی ساکنان تاثیرگذار باشند. با توجه به نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای از نظر جامعه مورد مطالعه، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت شهر

دستیابی به مدیریت شهری پایدار، یعنی مدیریتی که در آن نیازهای همه شهروندان در همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی رفع گردد، مشارکت‌پذیری تقویت گردد، شهروندان از امنیت کافی در فضاهای شهری آن برخوردار بوده، و شهر به سمت تعادل فضایی امکانات و خدمات و بهبود تعاملات اجتماعی حرکت کند، هدف اساسی حکمروایی خوب شهری است. حکمروایی خوب ایده‌آل شهرهای پایدار است؛ به طوری که با بهبود ابعاد آن می‌توان شرایط رسیدن به توسعه پایدار شهری و آینده مطلوب آن را آسان کرد. به همین دلیل با توجه به اینکه شهر یاسوج از جمله شهرهای میانی کشور است که با تکیه بر مدیریت قومی و آثار و تبعات بیشمار آن از جمله؛ تاثیر رابطه‌بازی در پراکنش قدرت، ضعف مشارکت با شهروندان در تصمیم‌های شهری و آگاهی ضعیف شهروندان از طرح‌های شهری و روند اجرایی آن‌ها، ضعف ظرفیت‌های زیرساختی برای سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی و

نمونه‌ای است، استفاده شد.

۱- با توجه به نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و با توجه به اینکه توزیع داده‌ها نرمال بوده است، به همین خاطر از آزمون پارامتریک متناسب که آزمون تی تک

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی

طرح‌های شهری، رابطه‌بازی در کارهای اداری در سازمان‌های شهری، دسترسی به خدمات عمومی، همکاری سازمان‌های مردم نهاد با شهرداری، التزام مدیریت شهری به برابری در برابر قانون و مدارای مدیریت شهری با مخالفان به ترتیب با میانگین ۱.۲۵، ۱.۴۲، ۱.۴۴، ۱.۴۶، ۱.۵۸، ۱.۶۳، ۱.۶۷، ۱.۶۶، ۱.۶۹ و ۱.۷۱، بیش‌ترین میزان نارضایتی در بین پاسخگویان و به تبع آن پایین‌ترین سطح میانگین را به دست آورده‌اند. بررسی جداگانه هر بعد نیز که با تجمیع گویه‌های آن‌ها صورت گرفت، نشان دهنده همین موضوع است. در این بین بیش‌تر نارضایتی ساکنان به ترتیب از ابعاد مشارکت (۱.۹۶)، قانون‌مداری (۲.۰۰)، امنیت (۲.۰۵)، عدالت (۲.۰۵)، مسئولیت‌پذیری (۲.۱۰) است.

یاسوج از نظر برخورداری از شاخص‌های حکمروایی خوب وضعیت مطلوبی ندارد. به طوری که میانگین همه گویه‌های قابل بررسی از نظر متخصصین و جامعه دلفی نامطلوب بوده و مدیریت شهری در هیچ کدام از این مولفه‌ها نتوانسته است اقدامات مطلوبی انجام دهد. با این حال گویه‌های میزان رضایت از مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری، تعدد خدمات تأثیرگذار در بهبود امنیت فضایی (نورپردازی، حذف نقاط کور، عریض بودن پیاده‌روها و...)، عدالت جنسیتی در شهر، زیباسازی شهر توسط شهرداری، همبستگی بین مردم و مسئولان از طریق پاسخ‌گویی مدیران، نظافت و پاکیزگی شهر و ایمنی مرتبط با تردد وسایل نقلیه، مشارکت شهروندان در اجرای

جدول ۲. نتایج آزمون تی ابعاد و گویه‌های حکمروایی خوب در شهر یاسوج

معناداری	ارزش تی	انحراف معیار	میانگین	گویه	بعد
۰.۰۰۰	-۲۷.۷۰۷	۰.۴۳۸	۱.۲۵	مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری	مشارکت
۰.۰۰۰	-۱۴.۶۵۸	۰.۶۳۰	۱.۶۷	مشارکت شهروندان در اجرای طرح‌های شهری	
۰.۰۰۰	-۱۱.۸۷۴	۰.۷۲۹	۱.۷۵	مشارکت شهروندان در پایش و ارزیابی طرح‌های شهری	
۰.۰۰۰	-۷.۶۰۲	۰.۵۷۰	۲.۳۸	همسویی برنامه‌ها با نیازهای محلی	
۰.۰۰۰	-۱۳.۶۶۵	۰.۴۴۴	۲.۱۳	مشارکت نهادهای مدنی و بخش خصوصی در برنامه‌ریزی	
۰.۰۰۰	-۶.۷۶۶	۰.۶۴۰	۲.۳۸	نظارت شهروندان بر تصمیم‌گیری‌های شهری	
۰.۰۰۰	-۷.۱۸۷	۰.۶۸۳	۲.۲۹	وضعیت اعتماد نهادهای شهری به مردم و تفویض اختیار به آن‌ها	
۰.۰۰۰	-۹.۰۱۹	۰.۵۴۴	۲.۲۹	تلاش‌ها برای تسهیل مداخله مردم در روند توسعه شهری	
۰.۰۰۰	-۱۲.۹۵۶	۰.۶۶۸	۱.۷۵	نظرخواهی از شهروندان نسبت به مشکلات شهری	
۰.۰۰۰	-۱۴.۴۹۴	۰.۶۱۷	۱.۷۱	همکاری سازمان‌های مردم نهاد با شهرداری	
			۱.۹۶	بعد مشارکت	
۰.۰۰۰	-۱۳.۷۱۱	۰.۵۰۵	۲.۰۰	آشنایی ساکنان از مفاد برنامه و تصمیمات مسئولان	شفافیت
۰.۰۰۰	-۲۱.۴۶۲	۰.۳۷۷	۱.۸۳	آگاهی مردم نسبت به سیاست‌های درآمدی و هزینه‌ها	
۰.۰۰۰	-۸.۶۴۰	۰.۶۰۱	۲.۲۵	شفافیت برنامه‌های مسئولین برای ارائه عملکرد خود در شهر	
۰.۰۰۰	-۶.۸۵۶	۰.۵۰۵	۲.۵۰	در اختیار قرار دادن اطلاعات مورد نیاز ساکنین توسط سازمان‌های مربوطه	
۰.۰۰۰	-۶.۸۵۶	۰.۵۰۵	۲.۵۰	تعامل و تعادل اطلاعات توسط سازمان‌های شهری	
۰.۰۰۰	-۲۱.۲۷	۰.۴۹۲	۱.۹۸	تابع قوانین و مقررات بودن تصمیم‌های اتخاذ شده و اعمال آن‌ها	
۰.۰۰۰	-۱۵.۰۵	۰.۶۳۰	۲.۰۲	شفافیت در انتشار رسمی قرارداد، مناقصه، بوجه و حساب‌های سازمانی	
۰.۰۰۰	-۱۵.۰۳	۰.۶۴۰	۲.۰۰	دسترسی به سیاست‌های درآمدی و هزینه‌ای مدیریت شهری	
			۲.۱۳	بعد شفافیت	
۰.۰۰۰	-۷.۱۸۷	۰.۶۸۳	۲.۲۹	اجرای قانون توسط سازمان‌های شهری	قانون‌مدار

ی	پای‌بندی مدیران به رعایت قانون	۲۰۲۸	۰.۵۷۰	-۷۶۰۲	۰.۰۰۰
	تأثیرگذاری گروه‌های بانفوذ در تصمیم‌گیری‌های شهری	۱.۷۹	۰.۵۰۵	-۲۰۰۵	۰.۰۰۰
	رابطه‌بازی در کارهای اداری در سازمان‌های شهری	۱.۶۶	۰.۶۴۳	-۱۵.۱۱۲	۰.۰۰۰
	التزام مدیریت شهری به برابری در برابر قانون	۱.۷۱	۰.۶۸۳	-۱۳.۱۰۵	۰.۰۰۰
	سیاست‌های مالی در خصوص مسکن	۲.۲۹	۰.۶۸۳	-۷.۱۸۷	۰.۰۰۰
	تناسب قوانین با مسائل شهری موجود	۲.۰۰	۰.۷۷۹	-۱۲.۱۴۰	۰.۰۰۰
	پاسخ‌گویی قوانین شهری حال حاضر به نیازها	۱.۹۰	۰.۶۴۳	-۱۶.۳۵	۰.۰۰۰
	بعد قانونمندی	۲.۰۰			
مسئولت پذیری	پاسخگویی مسئولان به خواسته‌ها و شکایت‌های مردمی	۲.۲۳	۰.۵۵۹	-۲.۲۶۸	۰.۰۰۰
	کمیت تشکیل جلسات عمومی جهت تشریح فعالیت‌ها	۲.۰۸	۰.۷۱۰	-۸.۹۵۰	۰.۰۰۰
	احساس مسئولیت در قبال وظایف در بین مسئولان	۲.۵۰	۰.۵۰۵	-۶.۸۵۶	۰.۰۰۰
	ایجاد ساز و کاری برای انتقال نیازها و خواسته‌های شهروندان به مسئولان	۲.۵۰	۰.۵۰۵	-۶.۸۵۶	۰.۰۰۰
	صادق بودن مسئولان و مدیران شهری در ارائه برنامه‌ها	۲.۲۸	۰.۵۷۰	-۷۶۰۲	۰.۰۰۰
	همبستگی بین مردم و مسئولان از طریق پاسخگویی مدیران	۱.۵۸	۰.۷۱۰	-۱۳.۸۳۱	۰.۰۰۰
	زیباسازی شهر توسط شهرداری	۱.۴۶	۰.۷۱۳	-۱۴.۹۷۳	۰.۰۰۰
	توجه مسئولان به بهبود شرایط سکونت	۲.۰۴	۰.۵۴۴	-۱۲.۲۰۲	۰.۰۰۰
	مسئولیت پذیری	۲.۱۰			
عدالت	توزیع امکانات و خدمات در سطح شهر و مناطق مختلف آن	۱.۷۵	۰.۷۵۸	-۱۱.۴۲۶	۰.۰۰۰
	وضعیت دسترسی شهروندان به فرصت‌های برابر	۲.۱۷	۰.۶۳۰	-۹.۱۶۱	۰.۰۰۰
	توجه مسئولان به منافع عمومی	۲.۴۶	۰.۶۵۱	-۵.۷۶۵	۰.۰۰۰
	رعایت حقوق شهروندی توسط سازمان‌های مربوطه	۲.۵۰	۰.۵۰۵	-۶.۸۵۶	۰.۰۰۰
	عدالت جنسیتی در شهر	۱.۴۴	۰.۷۱۲	-۱۵.۲۰۹	۰.۰۰۰
	دسترسی به مراکز گذران اوقات فراغت	۲.۴۶	۰.۷۱۳	-۵.۲۶۱	۰.۰۰۰
	دسترسی به خدمات عمومی	۱.۶۹	۰.۷۷۶	-۱۱.۷۱۶	۰.۰۰۰
	عدالت در ضوابط منطقه‌بندی و مقررات شهرسازی	۱.۹۶	۰.۸۸۶	-۱۱.۸۷۲	۰.۰۰۰
	عدالت	۲.۰۵			
اثربخشی و کارایی	استفاده از منابع برای تأمین نیازهای شهروندان	۲.۵۰	۰.۵۰۵	-۶.۸۵۶	۰.۰۰۰
	ارائه خدمات شهری	۲.۴۲	۰.۴۹۸	-۸.۱۱۲	۰.۰۰۰
	مدیران و مسئولان شهری و عملکرد آن‌ها	۲.۳۱	۰.۶۸۹	-۶.۹۱۳	۰.۰۰۰
	وضعیت موجود استفاده پایدار از منابع	۱.۸۱	۰.۷۳۴	-۱۱.۲۱۱	۰.۰۰۰
	برنامه‌ریزی‌ها در زمینه حفظ محیط‌زیست	۱.۷۹	۰.۷۷۱	-۱۰.۸۶۲	۰.۰۰۰
	نظافت و پاکیزگی شهر و ایمنی مرتبط با تردد وسایل نقلیه	۱.۶۳	۰.۸۱۵	-۱۱.۶۸۳	۰.۰۰۰
	دسترسی به ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی	۱.۷۹	۰.۶۵۱	-۱۲.۸۶۰	۰.۰۰۰
	دلبستگی و تعلق نسبت به شهر و محل زندگی	۳.۵۰	۰.۵۰۵	۶.۸۵۶	۰.۰۰۰
	اثربخشی و کارایی	۲.۲۱			
امنیت	عملکرد مدیریت شهری در ایجاد و بهبود امنیت	۲.۲۸	۰.۵۷۰	-۷۶۰۲	۰.۰۰۰
	تعدد خدمات تأثیرگذار در بهبود امنیت فضایی (نورپردازی، حذف نقاط کور، عریض بودن پیاده‌روها و...)	۱.۴۲	۰.۶۴۷	-۱۶.۹۵۸	۰.۰۰۰
	بینش گسترده و دراز مدت نسبت به آینده در بین مسئولان شهری	۲.۲۳	۰.۶۹۴	-۶.۶۵۱	۰.۰۰۰
	مجازات سنگین برای مسئولین مفسد در ادارات مربوطه	۲.۰۳	۰.۶۴۱	-۱۴.۵۱۲	۰.۰۰۰

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی

۰.۰۰۰	-۱۵.۶۲۲	۱.۰۲۳	۲.۱۰	هماهنگی مدیریت شهری با سازمان‌های انتظامی	
۰.۰۰۰	-۸.۸۶۴	۰.۸۰۸	۲.۰۰	امنیت در شهر محل زندگی	
۰.۰۰۰	-۹.۳۱۸	۰.۹۲۴	۲.۱۲	تشخیص و ارزیابی خطرپذیری برنامه‌های شهری	
			۲.۰۵	امنیت	
۰.۰۰۰	-۷.۶۰۲	۰.۵۷۰	۲.۲۸	داشتن بینشی راهبردی در زمینه توسعه شهری	اجتماع گرایی
۰.۰۰۰	-۷.۶۰۲	۰.۵۷۰	۲.۲۸	اعتقاد مسئولین نسبت به کار و خرد جمعی	
۰.۰۰۱	-۳.۴۱۲	۰.۷۶۱	۲.۶۳	همکاری، تعامل و همفکری و همسویی افراد و مدیران	
۰.۰۰۰	-۱۲.۹۵۶	۰.۶۶۸	۱.۷۵	ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی توسط مسئولان شهری	
۰.۰۰۰	-۶.۸۵۶	۰.۵۰۵	۲.۵۰	اتفاق نظر و توافق جمعی بخش‌های دولتی، خصوصی و مردمی	
۰.۰۰۰	-۱۴.۴۹۴	۰.۶۱۷	۱.۷۱	مدارای مدیریت با مخالفان	
۰.۰۰۰	-۹.۰۴۰	۰.۹۷۸	۲.۰۸	فراگرفتن از مسائل روزمره شهری و پرهیز از غرق شدن در آن‌ها	
۰.۰۰۰	-۹.۳۵۲	۰.۹۳۰	۲.۰۱۰	داشتن بینشی گسترده و دراز مدت نسبت به آینده	
			۲.۱۹	اجتماع‌گرایی	
۰.۰۰۰	-۴.۴۸۴	۰.۷۱۵	۲.۵۰	فضای همکاری و مشارکت	
۰.۰۰۰	-۱۲.۹۵۶	۰.۶۶۸	۱.۷۵	مشارکت چند بخشی با تاکید بر نقش جوامع محلی	
۰.۰۰۰	-۴.۰۶۸	۰.۷۱۰	۲.۵۸	توجه به تعامل بین نهادها و سازمان‌ها	
۰.۰۰۰	-۲۳.۱۸۱	۰.۵۲۸	۱.۶۰	وجود ارتباط و تلاش مشترک میان سازمان‌های دولتی، غیردولتی و شهروندان	
۰.۰۰۰	-۱۲.۴۰۱	۰.۶۸۶	۲.۱۲	تفاهم میان سازمان‌های مختلف تهیه‌کننده و اجرا کننده طرح‌های شهری	
۰.۰۰۰	-۱۱.۹۸۰	۰.۸۸۲	۱.۹۵	وجود سازوکارهای لازم جهت مشورت بین سازمان‌های رسمی و شهروندان	
۰.۰۰۰	-۹.۲۳۵	۰.۹۶۰	۲.۲۳	هماهنگی میان سازمان‌های رسمی خدمات‌رسان شهری	
			۲.۱۰	جهت‌گرایی توافقی	

رسیده است که حاکی از پایایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است. همچنین درجهٔ پرشدگی ماتریس ۴۸.۸ درصد است. این مسئله نشان می‌دهد بیش از ۴۸ درصد عوامل بریک‌دیگر تأثیر داشته‌اند که نشان دهنده تأثیر متوسط عوامل انتخاب شده بر همدیگر است. با توجه به جدول ۳ از مجموع ۶۲۵ رابطهٔ قابل ارزیابی، ۳۲۲ رابطه معادل با ۵۱.۵۲ درصد صفر (بدون) تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بر یکدیگر، ۱۴۳ رابطه معادل ۲۲.۸۸ درصد عدد ۱، ۱۱۴ رابطه معادل با ۱۸.۲۴ درصد عدد ۲ و ۴۶ رابطه معادل ۷.۳۶ درصد نیز عدد ۳ بوده است که نشان دهنده تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بالای عوامل بر یکدیگر است.

در بخش دوم با توجه به ضعف حکمروایی خوب و ابعاد آن در شهر یاسوج و با توجه به هدف پژوهش در دستیابی به عوامل تأثیرگذار در وضعیت کنونی حکمروایی در شهر مذکور، از نرم‌افزار میک مک برای این مهم استفاده شد:

نتایج داده‌های جمع‌آوری شده از سوی کارشناسان در بیان اهمیت عوامل موثر در وضعیت کنونی حکمروایی خوب و شاخص‌های آن (جدول ۳) نشان می‌دهد ماتریس اثرات متقاطع متغیرهای مورد بررسی ۹۹ درصد بوده است که بیان‌کننده بالا بودن روایی پرسشنامه و نتایج آن است. همچنین از طرف دیگر ماتریس با ۲ بار چرخش داده‌ای به مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰

جدول ۳. تحلیل اولیه داده‌های ماتریس اثرات متقابل

شاخص	ابعاد ماتریس	تعداد چرخش (تکرار)	تعداد صفر (بدون تأثیر)	تعداد یک (تأثیر ضعیف)	تعداد دو (تأثیر متوسط)	تعداد سه (تأثیر قوی)	مجموع روابط (غیرصفر)	درجهٔ پرشدگی
ارزش	۲۵	۲	۳۲۲	۱۴۳	۱۱۴	۴۶	۳۰۳	۴۸.۴۸

بالا به پایین به ترتیب بیشترین میزان تأثیرگذاری و متغیرهای تهیه طرح‌های توسعه شهری توسط افراد غیر بومی و مدیران ناآشنا با مبانی برنامه ریزی شهری کمترین میزان تأثیرپذیری را داشته‌اند. همچنین متغیرهای شیوه مدیریت و برنامه ریزی حاکم در شهر و عدم مدیریت یکپارچه شهری بیشترین درصد تأثیرپذیری را داشته‌اند.

مقایسه متغیرهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر براساس رتبه‌بندی آن‌ها نخستین گام در یافتن متغیرهای کلیدی و استراتژیک است. نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد از بین پیشران‌های بررسی شده، متغیرهای حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری، مدیران ناآشنا با مبانی برنامه‌ریزی شهری و ساختار تصمیم‌گیری

جدول ۴. میزان اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم و غیر مستقیم عوامل

ردیف	متغیر	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم	
		میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری	میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری
۱	(g1) عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری	۲۸	۱۹	۷۸۴۴	۶۴۵۶
۲	(g2) عدم رعایت افق طرح‌های توسعه شهری	۱۷	۲۹	۶۶۲۸	۱۰۸۵۲
۳	(g3) تمرکزگرایی در توزیع خدمات در سطح شهر و محله‌ها	۲۳	۲۴	۸۳۰۶	۸۲۲۲
۴	(g4) تهیه طرح‌های توسعه شهری توسط افراد غیر بومی	۱۷	۱	۶۴۳۲	۳۵۳
۵	(g5) عدم نظارت کافی و مستمر از طرف نهادهای نظارتی بر توسعه شهری	۱۸	۹	۷۷۸۳	۳۴۱۲
۶	(g6) عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری	۲۷	۲۵	۱۱۱۲۷	۷۸۹۹
۷	(g7) فقدان و نزول تسهیلات زیرساختی	۷	۲۱	۲۰۰۵	۸۴۵۱
۸	(g8) شکاف فضایی بیش‌تر بین محله‌ها	۱۱	۳۸	۲۴۸۵	۱۲۶۲۸
۹	(g9) مشخص نبودن جایگاه شورای شهر به عنوان حلقه واسط بین شهروندان و مدیران شهری	۱۱	۲	۴۳۱۴	۴۷۰
۱۰	(g10) رانت اقتصادی و فشار بزرگ مالک‌ها	۱۹	۴	۴۶۸۵	۱۸۱۹
۱۱	(g11) عدم مدیریت یکپارچه شهری	۲۳	۳۷	۸۷۳۷	۱۳۰۱۵
۱۲	(g12) مدیران ناآشنا با مبانی برنامه ریزی شهری	۳۷	۱	۱۴۶۴۶	۱۵۸
۱۳	(g13) شیوه مدیریت و برنامه ریزی حاکم در شهر	۲۷	۳۸	۱۰۲۵۹	۱۲۸۸۳
۱۴	(g14) مشخص نبودن متولی اصلی مدیریت شهری	۲۴	۹	۹۲۷۶	۲۹۸۸
۱۵	(g15) عدم شفافیت طرح‌های مدیریت شهری برای آحاد مردم	۱۳	۲۸	۲۲۱۹	۹۳۷۲
۱۶	(g16) عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری	۳۴	۲۴	۱۲۹۵۳	۷۲۷۲
۱۷	(g17) حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری	۳۸	۸	۱۶۲۶۰	۲۸۶۴
۱۸	(g18) عدم آشنایی و آگاهی ساکنان با قوانین شهری و حقوق خود	۶	۲۵	۱۳۵۱	۹۷۱۱
۱۹	(g19) ضعف حس تعلق مکانی به شهر در بین شهروندان	۶	۲۹	۱۱۴۹	۱۲۰۸۱
۲۰	(g20) عدم مشارکت جامعه مدنی و بخش خصوصی در برنامه ریزی‌ها و اداره امور شهری	۱۹	۲۷	۴۴۳۳	۱۰۰۵۳
۲۱	(g21) ضعف تعامل اجتماعی بین نهادهای دولتی، خصوصی و مردم	۳	۳۰	۷۹۳	۱۱۶۱۲
۲۲	(g22) ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین	۳۷	۱۸	۱۴۲۲۹	۵۸۰۲
۲۳	(g23) نبود پاسخگویی و شفافیت در ساختارهای حکمروایی	۲۴	۳۰	۷۵۷۰	۹۶۸۳
۲۴	(g24) ضعف نهادهای مردمی و نبود مدیریت محله محور	۲۴	۱۹	۹۶۷۴	۶۱۸۵
۲۵	(g25) عدم وجود چارچوب مطلوب قانون گذاری	۱۶	۱۴	۴۴۰۱	۵۳۱۸
۲۶	جمع	۵۰۹	۵۰۹	۵۰۹	۵۰۹

۴-۱- ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم متغیرها

تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهد. با توجه به نمودار،

شکل ۲ نحوه قرارگیری و پراکنش عوامل در محور

شفافیت در ساختارهای حکمروایی می‌شوند.

متغیرهای تأثیرپذیر

این متغیرها در قسمت جنوب شرقی نمودار قرار دارند و از آن‌ها به عنوان متغیرهای نتیجه نیز نام برده می‌شود. میزان تأثیرپذیری این متغیرها از سیستم بسیار بالاست در حالی که تأثیرگذاری بسیار پایینی دارند و شامل پیشران‌های ضعف حس تعلق مکانی به شهر در بین شهروندان، فقدان و نزول تسهیلات زیرساختی، عدم آشنایی و آگاهی ساکنان با قوانین شهری و حقوق خود، ضعف تعامل اجتماعی بین نهادهای دولتی، خصوصی و مردم، عدم شفافیت طرح‌های مدیریت شهری برای آحاد مردم و شکاف فضایی بیش‌تر بین محله‌ها می‌شود.

متغیرهای تنظیمی

این متغیرها در نزدیکی مرکز ثقل نمودار قرار دارند. در واقع حالت تنظیمی داشته و گاهاً به عنوان اهرمی ثانویه عمل می‌کنند. با توجه به سیاست‌های دولت در خصوص اهداف توسعه، این متغیرها قابل ارتقاء به متغیرهای تأثیرگذار، متغیرهای تعیین‌کننده و یا متغیرهای هدف و ریسک هستند. این متغیرها شامل تمرکزگرایی در توزیع خدمات در سطح شهر و محله‌ها، عدم رعایت افق طرح‌های توسعه شهری، عدم مشارکت جامعه مدنی و بخش خصوصی در برنامه ریزی‌ها و اداره امور شهری، عدم وجود چارچوب بهینه قانون‌گذاری و ضعف نهادهای مردمی و نبود مدیریت محله محور است.

متغیرهای مستقل

این متغیرها دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی هستند. جایگاه این متغیرها در قسمت جنوب غربی نمودار است و شامل پیشران‌های مشخص نبودن جایگاه شورای شهر به عنوان حلقه واسط بین شهروندان و مدیران شهری، تهیه طرح‌های توسعه شهری توسط افراد غیر بومی است.

محور عمودی، میزان تأثیرگذاری یک متغیر و محور افقی میزان تأثیرپذیری یک متغیر از سایر متغیرها را نشان می‌دهد. براین اساس، متغیرها را می‌توان به پنج گروه تقسیم کرد.

متغیرهای تأثیرگذار

متغیرهای حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری، مدیران ناآشنا با مبانی برنامه ریزی شهری، ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین، عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری، مشخص نبودن متولی اصلی مدیریت شهری و عدم وجود چارچوب بهینه قانون‌گذاری در نزدیکی این منطقه نشان داده می‌شوند که حاکی از توان تأثیرگذاری کلان این پیشران‌ها بر کل سیستم است.

متغیرهای دووجهی

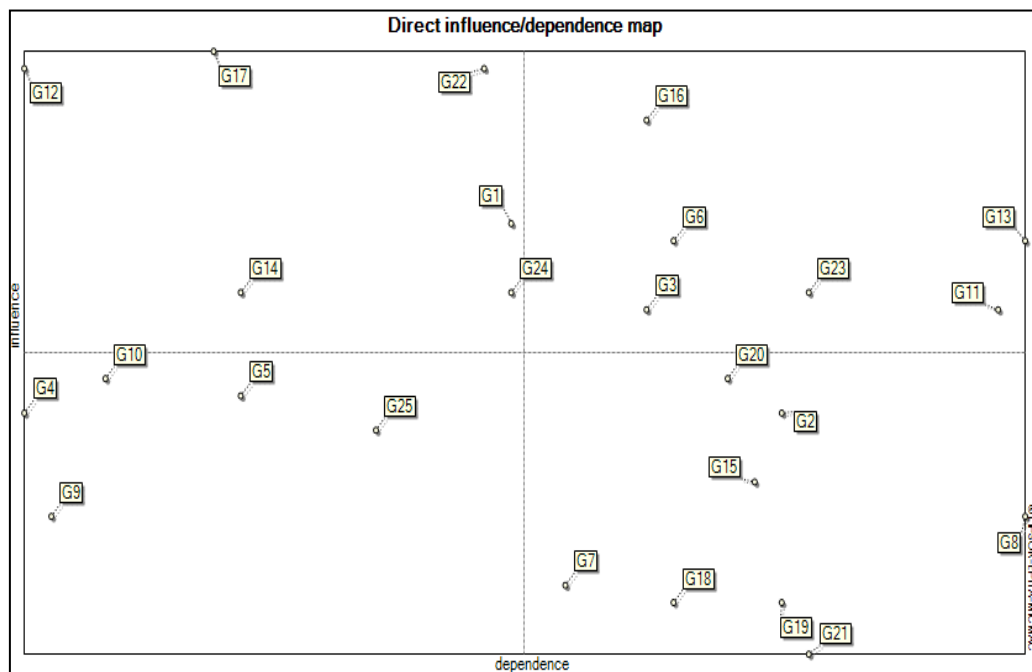
دو ویژگی عمده و مشترک این نوع متغیرها، تأثیرگذاری و همچنین تأثیرپذیری بالای آن‌هاست، و هر عملی بر روی این متغیرها بر روی سایر متغیرها نیز واکنش و تغییری را ایجاد خواهد کرد. این متغیرها را می‌توان به دو دسته متغیرهای ریسک و متغیرهای هدف تقسیم بندی کرد.

- متغیرهای ریسک

این متغیرها در نمودار حول و حوش خط قطری ناحیه شمال شرقی نمودار قرار دارند و از ظرفیت بسیار بالایی جهت تبدیل شدن به بازیگران کلیدی سیستم برخوردار هستند و شامل متغیر عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری است.

- متغیرهای هدف

این متغیرها در زیر ناحیه قطری شمال شرقی صفحه قرار دارند. این متغیرها در واقع نتایج تکاملی سیستم بوده و نمایانگر اهداف ممکن در یک سیستم هستند. با دستکاری و ایجاد تغییرات در این متغیرها می‌توان به تکامل سیستم مطابق برنامه و هدف خود دست یافت. این پیشران‌ها شامل عدم مدیریت یکپارچه شهری، عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری، شیوه مدیریت و برنامه ریزی حاکم در شهر و نبود پاسخگویی و

شکل ۳. نحوه پراکنش عوامل تعیین کننده وضعیت امروز حکمروایی بر روی محور تاثیرگذاری و تاثیرپذیری

قطبی قدرت و محرومیت در این شهر فراهم شده است. مسئله‌ای که شکاف موجود بین بدنه اجرایی و شهروندان را گسترش داده و نقش مردم را در وضعیت زندگی خود و شهرشان کم رنگ کرده است: چراکه از نقاط قابل توجه در شهرهای میانی و کوچک، مشارکت اجتماعی شهروندان و میزان آگاهی آن‌ها از اقدامات شهری و برنامه‌ریزی در این راستا و برای بهبود وضعیت زندگی خود ساکنان است. مسئله‌ای که در این تحقیق نیز مورد توجه متخصصان شهری بوده و آگاه‌سازی ساکنان از طرح‌های شهری و همچنین استفاده از قدرت نظارتی آن‌ها به‌عنوان عوامل کلیدی در سیستم مورد توجه بوده‌اند. نبود پاسخ‌گویی در ساختار مدیریتی شهر نیز با توجه به ساختار از بالا به پایین و ایجاد نگاه حکمرانی در شهر از دیگر عوامل تاثیرگذاری بوده که وضعیت کنونی حکمروایی این شهر در کنار سایر عوامل تحت تاثیر این عامل است. نتیجه همه این عوامل، ایجاد شکاف اجتماعی و فرهنگی در شهر، توزیع نامتعادل خدمات در شهر و در میان نواحی و مناطق مختلف آن، بروز ناامنی و ایجاد زمینه‌های ناهنجاری در فضاهای عمومی و همچنین ایجاد تنش در میان اقوام حاضر در شهر، ایجاد دو قطبی مرکز

در ادامه با توجه به وضعیت قرارگیری پیشران‌ها در گراف تاثیرگذاری و میزان اثرگذاری و اثرپذیری، از میان پیشران‌های مورد بررسی، ۱۰ پیشران به‌عنوان مهم‌ترین پیشران‌های تاثیرگذار بر وضعیت کنونی حکمروایی شهری و شاخص‌های آن انتخاب شد که در جدول ۵ به همراه ناحیه قرارگیری آن‌ها ذکر شده‌اند. پیشران‌های حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری، مدیران ناآشنا با مبانی برنامه‌ریزی شهری، ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین، عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری، عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری و عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری دارای بیشترین تاثیرگذاری در سیستم هستند و به‌عنوان کلیدی‌ترین عامل‌ها، بیشترین نقش را در وضعیت کنونی حکمروایی شهری در شهر یاسوج و ضعف و مشکلات موجود آن دارند. از نکات مورد توجه در این نتایج، نقش مدیریت قومی و طایفه‌ای در برنامه‌ریزی‌های شهری شهر یاسوج است به طوری که تحت تاثیر این نوع نگاه و مدیریت، زمینه به کارگیری نیروهای ناآگاه و غیرمتخصص در بدنه مدیریت شهر، عدم بکارگیری متخصصان و دلسوزان آگاه و ایجاد دو

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی

هسته‌ای بودن شهر، فاصله زیاد و ضعف دسترسی به حمل و نقل عمومی بوده است.

پیرامونی، زمینه‌های اسپرال شهری، حاشیه‌نشینی و ضعف دسترسی به مرکز شهر و امکانات و خدمات با توجه به تک

جدول ۵. اولویت‌بندی مهم‌ترین پیشران‌های تأثیرگذار بر وضعیت کنونی حکمروایی شهری یاسوج

رتبه	خالصاثرگذاری	ناحیه (نوع پیشران)	متغیرها
۱	۷۴۶	تأثیرگذار	حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری
۲	۷۲۶	تأثیرگذار	مدیران ناآشنا با مبانی برنامه‌ریزی شهری
۳	۷۲۶	تأثیرگذار	ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین
۴	۶۶۷	دووجهی (ریسک)	عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری
۵	۵۵۰	تأثیرگذار	عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری
۶	۵۳۰	دووجهی (هدف)	عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری
۷	۵۳۰	دووجهی (هدف)	شیوه مدیریت و برنامه‌ریزی حاکم در شهر
۸	۴۷۱	تأثیرگذار	مشخص نبودن متولی اصلی مدیریت شهری
۹	۴۷۱	دووجهی (هدف)	نبود پاسخگویی در ساختار حکمروایی
۱۰	۴۷۱	تنظیمی	ضعف نهادهای مردمی و نبود مدیریت محله محور

نرم‌افزار، ۱۶.۶۶ درصد از مجموع ۱۰۰ درصد وضعیت‌های مورد بررسی دارای حالت خوش‌بینانه، ۳۵.۱۸ درصد دارای حالت بینابین، و ۴۸.۱۶ درصد نیز دارای وضعیت بدبینانه بودند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد بیش از نیمی از حالت‌های موجود، در وضعیت بحرانی و نامطلوب و سپس، وضعیت بینابین که نشان دهنده تداوم وضعیت امروز است، قرار دارند. در حالی که سناریوهای با وضعیت مطلوب تنها ۱۶.۶۶ درصد از ۱۰۰ درصد حالت‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به نتایج، سناریوی اول مطلوب‌ترین وضعیت پیش‌روی شهر یاسوج به منظور بهبود شرایط و برون رفت از وضعیت بحرانی امروز است. تمام وضعیت‌های این سناریو مطلوب است.

در آخر با توجه به اهمیت دستیابی به راهبردهای مطلوب و آگاهی از مسیر پیش‌رو به‌منظور دستیابی به آینده بهتر، و هماهنگی بین دیدگاه‌های موجود مدیریتی با واقعیت‌های در دسترس و قابل اجرا و در نهایت اصلاح وضع موجود و بهبود نظام تصمیم‌گیری اقدام به سناریونویسی شد. برای این منظور برای ۶ عامل کلیدی و مهم تأثیرگذار بر وضعیت امروز حکمروایی شهر یاسوج به ارائه سناریوهای محتمل اقدام شد. در مجموع برای ۶ عامل کلیدی، ۱۸ وضعیت محتمل از وضعیت بحرانی تا بسیار مطلوب طراحی شد و تأثیرات روندهای هر متغیر بر روندهای ممکن سایر متغیرها، با استفاده از نظرات ۱۰ نفر از متخصصان مربوطه در این شهر مورد سنجش قرار گرفت. با توجه به خروجی

سناریو شماره ۹	سناریو شماره ۸	سناریو شماره ۷	سناریو شماره ۶	سناریو شماره ۵	سناریو شماره ۴	سناریو شماره ۳	سناریو شماره ۲	سناریو شماره ۱
حاکمیت نگاه قومی و طایفهای در مدیریت شهری: فاصله گرفتن از نگاه قومی و طایفهای و بهبود روند مدیریتی	حاکمیت نگاه قومی و طایفهای در مدیریت شهری: ادامه روند موجود			حاکمیت نگاه قومی و طایفهای در مدیریت شهری: عدم توجه به معایب گسترده حاکمیت نگاه قومی و طایفهای				
مدیران ناآشنا با مبانی برنامه ریزی شهری: ایجاد زمینه برای به کارگیری مدیران توانمند و متخصص	مدیران ناآشنا با مبانی برنامه ریزی شهری: ادامه روند موجود		مدیران ناآشنا با مبانی برنامه ریزی شهری: تشدید نگاه غیرمتخصصانه و فاصله گرفتن از شایسته سالاری					
ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین: توجه به نگاه همه شمول و چارچوب مشارکتی مردم مینا	ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین: ادامه روند موجود		ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین: تشدید نگاه حکمروایی از بالا به پایین مسئول محور		ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین: تشدید نگاه حکمروایی از بالا به پایین مسئول محور		ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین: تشدید نگاه حکمروایی از بالا به پایین مسئول محور	
عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری: ایجاد هماهنگی مدیریتی و بهبود روابط نهادی	عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری: تداوم وضعیت امروز مدیریتی		عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری: تشدید ناهماهنگی نهادهای مدیریت شهری		عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری: تداوم وضعیت امروز ناهماهنگی نهادهای مدیریتی		عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری: تشدید ناهماهنگی نهادهای مدیریت شهری	
عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری: نگاه شهروندمحور در طرح‌های توسعه شهری و حرکت به سمت حکمروایی شایسته	عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری: تداوم وضعیت امروز			عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری: عدم توجه به نقش ساکنین و کاهش مشارکت آن‌ها در سیاست‌گذاری‌های شهری				
عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری: به کارگیری متخصصان و افراد دلسوز برای بهبود روند مدیریت شهری	عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری: عدم توجه به ایجاد زیرساخت‌های لازم به منظور به کارگیری نیروهای متخصص و دلسوز							

شکل ۴. تابلوی سناریوهای قوی حکمروایی خوب در شهر یاسوج

منافع جمعی و ادامه روند موجود و تشدید آن دارد. در حالی که با تحقق سناریوی اول حکمروایی خوب در شهر یاسوج مسیر مطلوبی را طی خواهد کرد. با توجه به این سناریو، شهر با نگاه مشارکتی و روند مدیریتی یکپارچه و منسجم در حال اداره است و سیستم‌های مدیریتی شفاف با در نظر گرفتن منافع جمعی و بدون موازی‌کاری و با همکاری متقابل، زمینه شکستن قدرت غالب و عموماً منفعت‌گرای حاکم در شهر و اصلاح ساختار مدیریتی معیوب کنونی، به کارگیری متخصصان دلسوز، توجه به نیاز و خواست مردم و همچنین کمبودهای شهری را فراهم می‌آورد.

نتایج به دست آمده از خروجی نرم‌افزار سناریو ویزارد نشان می‌دهد شهر یاسوج در صورت اصلاح امور موجود با اولویت سناریوی اول می‌تواند به اهداف خود از ایجاد یک شهر مطلوب و شهروندمدار دست بیابد. مشکل اساسی و ساختاری در شهر یاسوج، سلطه نگاه قومی و طایفه‌ای در این شهر و رخنه آن در ساحت‌های مختلف مدیریتی شهر است، که سبب شده است نگاه همه‌شمول و شهروندمدار، با چارچوب مدیریتی متخصص‌محور جای خود را به نگاه از بالا به پایین با تأثیرگذاری غالب قدرت‌های حاکم در شهر بدهد. این مسئله نقش مهمی در عدم توجه به

۶- بحث و نتیجه‌گیری

حکمروایی شهری یکی از الگوهای نوین مدیریت شهری است که بر تعامل پویای سازمان‌های دولتی، نیروهای بازار و نهادهای اجتماعی تأکید دارد و شهروندان در آن نه تنها شرکت‌کننده فردی نیستند، بلکه به صورت سازمان یافته نقش دارند. هدف اساسی این الگو توسعه انسانی پایدار و ایجاد شهری پایدار است که در آن ضمن تأکید بر توجه به

حکمروایی شهری یکی از الگوهای نوین مدیریت شهری است که بر تعامل پویای سازمان‌های دولتی، نیروهای بازار و نهادهای اجتماعی تأکید دارد و شهروندان در آن نه تنها شرکت‌کننده فردی نیستند، بلکه به صورت سازمان یافته نقش دارند. هدف اساسی این الگو توسعه انسانی پایدار و ایجاد شهری پایدار است که در آن ضمن تأکید بر توجه به

سنجش ابعاد حکمروایی خوب شهری و عوامل کلیدی اثرگذار بر وضعیت آن در شهرهای قومی

پژوهشی، علت‌یابی هر مشکلی از طریق روش‌های دقیق علمی است. به همین منظور برای بررسی عوامل موثر بر وضعیت موجود حکمروایی و ابعاد آن در شهر یاسوج، از نرم‌افزار آینده‌پژوهی میک مک استفاده شد. بر این اساس ۲۵ عامل تاثیرگذار که براساس جلسات دلفی و با نظرخواهی از گروه متخصصین به دست آمد، امتیاز دهی و با استفاده از روش تحلیل اثرات متقابل در نرم‌افزار میک مک میزان و چگونگی تاثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر مشخص و به شناسایی عوامل کلیدی پرداخته شد. از پژوهش‌های مرتبط در این موضوع، می‌توان به همقدم و همکاران (۱۴۰۲) و فدوی‌نیا و همکاران (۱۴۰۱) اشاره کرد. با توجه به نتایج، از میان عوامل بررسی شده، عوامل حاکمیت نگاه قومی و طایفه‌ای در مدیریت شهری، مدیران ناآشنا با مبانی برنامه‌ریزی شهری، ساختار تصمیم‌گیری بالا به پایین، عدم هماهنگی بین نهادهای مدیریت شهری، عدم مشارکت با ساکنین در طرح‌های توسعه شهری، عدم استفاده از نیروهای مجرب و متخصص و دلسوز در مدیریت شهری، شیوه مدیریت و برنامه‌ریزی حاکم در شهر، مشخص نبودن متولی اصلی مدیریت شهری و... به ترتیب دارای بیش‌ترین میزان اثرگذاری بر سیستم بوده و به عنوان کلیدی‌ترین و موثرترین عوامل در وضعیت امروز حکمروایی در شهر یاسوج انتخاب شدند. در راستای بررسی علل رخداد وضع موجود و نامطلوب حکمروایی در این شهر، این عوامل در اولویت هستند و باید با برنامه‌ریزی اصولی اثرات آن‌ها را از بین برد. در پژوهش حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۱) مشارکت شهروندان، ضعف نهادهای مردم نهاد، آشنایی مدیران شهری با قوانین و اصول برنامه‌ریزی شهری، ضعف پاسخ‌گویی به‌عنوان متغیرهای کلیدی اثرگذار بر وضعیت موجود حکمروایی در شهر رشت مورد توجه بودند. در پژوهش حاضر نیز این عوامل در اولویت عوامل اثرگذار بودند. در آخر نیز برای دستیابی به راهبردهای مطلوب به منظور برون‌رفت از وضعیت امروز، اقدام به سناریونویسی شد؛ نتایج به دست آمده نشان داد سناریوی اول مطلوب‌ترین وضعیت پیش‌روی شهر یاسوج به منظور بهبود شرایط و برون رفت از وضعیت بحرانی امروز است. و شهر یاسوج در صورت اصلاح امور موجود با اولویت این سناریو می‌تواند به اهداف خود از ایجاد یک شهر مطلوب و شهروندمدار دست یابد.

یاسوج و عوامل موثر در وضعیت امروز حکمروایی در این شهر است. نتایج بررسی هر کدام از ابعاد و گویه‌های پژوهش نشان داد ابعاد جهت‌گیری توافقی (۲.۲۷) و مشارکت (۱.۹۶) به ترتیب دارای بهترین و بدترین وضعیت از نظر شهروندان هستند. به طور کلی بیش‌تر نارضایتی ساکنان به ترتیب از ابعاد مشارکت (۱.۹۶)، قانون‌مداری (۲.۰۲)، امنیت (۲.۰۴)، مسئولیت‌پذیری (۲.۱۰) و عدالت (۲.۱۴) است. نتایج کلی بررسی ابعاد نشان دهنده وضعیت نامطلوب این ابعاد و نارضایتی بالای ساکنان است. در بین گویه‌های مورد بررسی نیز گویه‌های دلبستگی و تعلق نسبت به شهر و محل زندگی (۳.۵۰) از بعد اثربخشی و کارایی، همکاری، تعامل و همفکری و همسویی افراد و مدیران (۲.۶۳) از بعد اجتماع‌گرایی و توجه به تعامل بین نهادها و سازمان‌ها (۲.۵۸) از بعد جهت‌گیری توافقی دارای بیش‌ترین میزان رضایت‌مندی هستند در حالی که گویه‌های میزان رضایت از مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری، تعدد خدمات تأثیرگذار در بهبود امنیت فضایی (نورپردازی، حذف نقاط کور، عریض بودن پیاده‌روها و...)، عدالت جنسیتی در شهر، زیباسازی شهر توسط شهرداری، همبستگی بین مردم و مسئولان از طریق پاسخ‌گویی مدیران، نظافت و پاکیزگی شهر و ایمنی مرتبط با تردد وسایل نقلیه، مشارکت شهروندان در اجرای طرح‌های شهری، رابطه‌بازی در کارهای اداری در سازمان‌های شهری، دسترسی به خدمات عمومی، همکاری سازمان‌های مردم نهاد با شهرداری، التزام مدیریت شهری به برابری در برابر قانون و مدارای مدیریت شهری با مخالفان به ترتیب با میانگین، بیش‌ترین میزان نارضایتی در بین پاسخگویان و به تبع آن پایین‌ترین سطح میانگین را به دست آورده‌اند. نتایج کلی بررسی وضعیت حکمروایی در شهر یاسوج نشان دهنده وضعیت نامناسب این الگو است. در این باره می‌توان پژوهش حاضر را همسو با پژوهش‌های شهادی و توکلی‌نیا (۱۴۰۲)، کاوه‌پور و همکاران (۱۴۰۱)، سجاسی قیداری و حاجیان (۱۳۹۷) و طیبی رهنی و همکاران (۱۴۰۱) دانست. نتایج پژوهش‌های مورد اشاره نشان داد الگوی مدیریت شهری ناکارآمد بوده و عملکرد شهری نتوانسته است تغییر مثبتی در زندگی شهروندان ایجاد کند. مسئله‌ای که باعث شده است سطح حکمروایی شهری در این شهرها پایین باشد. یکی از مسائل مهم در حوزه‌های

پیشنهادها

اجرای سیاست داده‌های باز که در آن داده‌های شهرداری به صورت عمومی در دسترس باشد می‌تواند شفافیت را افزایش دهد و به شهروندان امکان دهد که از فعالیت‌های دولت آگاه شوند.

معرفی فرآیندهای بودجه‌بندی شفاف که در آن شهروندان بتوانند ببینند چگونه بودجه تخصیص داده شده و خرج می‌شود، می‌تواند اعتماد به مدیریت شهری را افزایش دهد. ایجاد سیستمی برای گزارش‌دهی عمومی منظم در مورد فعالیت‌ها، پروژه‌ها و هزینه‌های شهرداری اطمینان حاصل می‌کند که پاسخگویی حفظ می‌شود و عموم مردم آگاه هستند.

ایجاد هیئت‌های مشورتی شهروندان که شامل نمایندگان گروه‌های مختلف اجتماعی باشد می‌تواند تصمیم‌گیری را فراگیرتر و نماینده‌تر کند.

با توجه به فرهنگ و تاریخ غنی این شهر، ترویج برنامه‌های فرهنگی که میراث متنوع یاسوج را جشن می‌گیرد و حفظ می‌کند، می‌تواند پیوندهای اجتماعی را تقویت کند و احساس تعلق بین همه شهروندان را افزایش دهد.

اجرای اقدامات برای جلوگیری از تبعیض و ترویج برابری در چارچوب حکمروایی اطمینان حاصل می‌کند که همه شهروندان فارغ از قومیت و طایفه و میزان نزدیکی به بدنه قدرت در شهر، به صورت عادلانه و برابر برخوردار می‌شوند. ایجاد نهادهای مستقل برای نظارت بر فعالیت‌های شهرداری و اطمینان از رعایت استانداردهای حکمروایی می‌تواند پاسخگویی را افزایش دهد.

۷- منابع

- Ahmad, A., Jeon, G., & Yu, C. W. (2021). Challenges and emerging technologies for sustainable smart cities. *Indoor and Built Environment*, 30(5), 581-584. <https://doi.org/10.1177/1420326X211001698>
- Aina, Y. A., Wafer, A., Ahmed, F., & Alshuwaikhat, H. M. (2019). Top-down sustainable urban development? Urban governance transformation in Saudi Arabia. *Cities*, 90, 272-281. DOI: [10.1016/j.cities.2019.03.003](https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.03.003)
- Amini M, Saremi H, GHalibaf M. The Role of Urban Governance in the Urban Worn Texture Regeneration Process, Case Study: District 12 of Tehran. *GeoRes* 2018; 33 (3) :202-217. (In Persian) <http://georesearch.ir/article-1-600-fa.html>
- Andesta, F., & Rostaei, S. (2021). Investigating the factors influencing the implementation of participatory urban governance (NBN program) in District 2 of Tabriz metropolitan. *Geography and Planning*, 25(76), 43-55. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/gp.2021.10837>
- Babalola, T. O. (2023). Adopting Importance-Performance Analysis (IPA) model to assess land governance in the peri-urban areas of Ibadan, Nigeria. *Land Use Policy*, 133, 106850. doi.org/10.1016/j.landusepol.2023.106850
- Carlton, B. (2014). A Model for Municipal Institutional Capacity Analysis, FCM (Federation of Canadian Municipalities), Retrieved from <http://www.cardinalgroupp.ca/nua/aif/aif02.html>.
- Chang, J., Lin, Z., Vojnovic, I., Qi, J., Wu, R., & Xie, D. (2023) Social environments still matter: The role of physical and social environments in place attachment in a transitional city, Guangzhou, China. *Landscape and Urban Planning*, 232, 1-11. doi.org/10.1016/j.landurbplan.2022.104680
- Chen. N... Hall. C. M... Yu. K... & Qian. C. (2019). Environmental Satisfaction, Residential Satisfaction, and Place Attachment: The Cases of Long-Term Residents in Rural and Urban Areas in China. *Sustainability*. 11, 6439: 1-20. <https://doi.org/10.3390/su11226439>
- Cruz, N. F., Rode, P., & Mcquarrie, M. (2019). New Urban Governance: A Review of Current themes and Future Priorities. *Journal of Urban Affairs*, 41(1), 1-19. doi.org/10.1080/07352166.2018.1499416
- Engin, Z., Dijk, J., Lan, T., & Longley, P. A. (2019). Treleavena, Philip; Battyc, Michael; Pennd, Alan. (2020) "Data-driven urban management: Mapping the landscape. *Journal of Urban Management*, 9 (2), 140-150. DOI: [10.1016/j.jum.2019.12.001](https://doi.org/10.1016/j.jum.2019.12.001)
- Esmaeilzadeh H, Koozagar L A, Alian M, Adinehvand A A. Meta-analysis on urban governance researches in Iran. *MJSP* 2016; 20 (2) :1-40. (In Persian) <http://hsmmp.modares.ac.ir/article-21-5100-fa.html>
- Fadavinia, S., Zivyar, P., & Sarvar, R. (2022). Evaluating the Effectiveness of Local Management with Emphasizing on the Good Urban Governance Indicators. *Geographical Planning of Space*, 12(3), 57-74. (In Persian) [10.30488/gps.2022.352678.3570](https://doi.org/10.30488/gps.2022.352678.3570)
- Falanga, R., & Ferrão, J. (2021). The evaluation of citizen participation in policymaking: Insights from Portugal. *Evaluation and Program Planning*, 84, 101895. doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2020.101895
- Firoozi, M. A., Roostaei, S., Kameli Far, M. J., & Maleki, S. (2020). Urban governance components impact's recognition and evaluation in terms of knowledge management approach: A study in Tabriz Metropolis. *Geographical Planning of Space*, 10(37), 73-90. (In Persian) [10.30488/gps.2020.124936](https://doi.org/10.30488/gps.2020.124936)
- Fu, Qiang. (2018). Bringing urban governance back in: Neighborhood conflicts and depression. *Social Science & Medicine*, 196: 17, United Kingdom. DOI: [10.1016/j.socscimed.2017.10.035](https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.10.035)
- De Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Júnior, L. A. F., Da Costa, W. P. L. B., & Salmoria, F. T. (2020). Governance and quality of life in smart cities: Towards sustainable development goals. *Journal of Cleaner Production*, 253, 119926. DOI: [10.1016/j.jclepro.2019.119926](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.119926)
- Hamghadam, N., Ziāri, K., Hātaminejād, H., Pourahmad, A., & Zangāneh Shahraki, S. (2023). Presenting the Key Driving Forces for the Future of Smart City Governance (Case study: Rasht city). *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 4(1), 17-40. (In Persian) [10.22124/gscj.2023.22422.1174](https://doi.org/10.22124/gscj.2023.22422.1174)
- Hataminejad, H., Hamghadam, N., & Kanooni, R. (2022). Investigating the Components of Good Urban Governance in Creating Residential Satisfaction with a future study (Case study: Rasht city). *Geography and Planning*, 26(81), 61-43. (In Persian) [10.22034/gp.2021.47741.2887](https://doi.org/10.22034/gp.2021.47741.2887).
- Hekmatnia, H. (2021). The analysis of citizen cooperation effects on urban management with the proper government approach (case study: Yasuj city). *Human Geography Research*, 53(3), 857-871. (In Persian)

- Persian)[10.22059/jhgr.2020.291671.1008027](https://doi.org/10.22059/jhgr.2020.291671.1008027)
- Kadago, J., Sandholz, S., Hamhaber, J. (2010), Good Urban Governance, Actors Relations and Paradigms: Lessons from Nairobi and Recife, Brazil, 46th ISOCARPCongress. https://www.isocarp.net/data/case_studies/1748.pdf
- Kavehpour, Y., Eghbali, N., & Hamzeh, F. (2022). Evaluating the Performance of Urban Management With Emphasis on Indicators of Good Governance Case Study: Ahvaz city. *Geographical Planning of Space*, 12(1), 51-66. (In Persian)[10.30488/gps.2022.342406.3543](https://doi.org/10.30488/gps.2022.342406.3543)
- Khatam, S., Ahmad, S. A., & Khatam, M. (2023). A Survey and Analysis of Urban Governance Indicators in Tehran Metropolis. *Geography and Environmental Planning*, 34(3), 51-64. (In Persian)[10.22108/gep.2022.133499.1523](https://doi.org/10.22108/gep.2022.133499.1523)
- König, P. D. (2021). Citizen-centered data governance in the smart city: From ethics to accountability. *Sustainable Cities and Society*, 75, 103308. DOI:[10.1016/j.scs.2021.103308](https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103308)
- Kozegarkaleji, L., Saberi, A., & Tir, M. (2023). An Analysis of Indicators of Vitality in Public Spaces with an Emphasis on the Security of Citizens (Case Study: Bensenjan Neighborhood of Yasuj). *Urban Structure and Function Studies*, 10(36), 173-203. (In Persian)[10.22080/usfs.2023.24950.2337](https://doi.org/10.22080/usfs.2023.24950.2337)
- Lom, M., & Pribyl, O. (2021). Smart city model based on systems theory. *International Journal of Information Management*, 56, 102092. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102092>
- Lyll, C., & Tait, J. (2019). Beyond the limits to governance: New rules of engagement for the tentative governance of the life sciences. *Research Policy*, 48(5), 1128-1137. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2019.01.009>
- Madani, M., & Nasrulhaq, M. (2017, November). Concept of smart city governance in Makassar City. In *International Conference on Administrative Science (ICAS 2017)* (pp. 154-156). Atlantis Press. DOI:[10.2991/icas-17.2017.37](https://doi.org/10.2991/icas-17.2017.37)
- Maleki, S., Arvin, M., & Bazrafkan, S. (2019). The role of good urban governance in the realization of the resilient city (A case study of Ahwāz city). *Urban Planning Knowledge*, 2(4), 1-18. (In Persian)[10.22124/upk.2019.12195.1162](https://doi.org/10.22124/upk.2019.12195.1162)
- O'Malley, P., & Smith, G. J. (2022). 'Smart' crime prevention? Digitization and racialized crime control in a Smart City. *Theoretical Criminology*, 26(1), 40-56. DOI:[10.1177/1362480620972703](https://doi.org/10.1177/1362480620972703)
- Mandić, A., & Kennell, J. (2021). Smart governance for heritage tourism destinations: Contextual factors and destination management organization perspectives. *Tourism Management Perspectives*, 39, 100862. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100862>
- Masik, G., Sagan, I., & Scott, J. W. (2021). Smart City strategies and new urban development policies in the Polish context. *Cities*, 108, 102970. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102970>
- Mohammad Ebrahimi, M., & Oshnooei Nooshabadi, A. (2023). Identifying the Key Factors Affecting Good Urban Governance with a Scenario Planning Approach Case study: Fasa city. *Research and Urban Planning*, 52(14), 123-140. (In Persian)[10.30495/jupm.2021.27309.3786](https://doi.org/10.30495/jupm.2021.27309.3786)
- Nagel, M., Stark, M., Satoh, K., Schmitt, M., & Kaip, E. (2019). Diversity in collaboration: Networks in urban climate change governance. *Urban Climate*, 29, 100502: 1-14. DOI:[10.1016/j.uclim.2019.100502](https://doi.org/10.1016/j.uclim.2019.100502)
- Obeng-Odoom, F. (2013). *Governance for pro-poor urban development: Lessons from Ghana* (First ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.3390/su14169923>
- Peng, B. (2022). Digital leadership: State governance in the era of digital technology. *Cultures of Science*, 5(4), 210-225. <https://doi.org/10.1177/209660832198983>
- Pourahmad, A., Zanganeh Sgahraki, S., & Saberi, A. (2023). Analysis of Spatial Justice in Access to Urban Services Case study: Yasouj city. *Geography and Development*, 21(71), 1-32. (In Persian)[10.22111/gdij.2023.7588](https://doi.org/10.22111/gdij.2023.7588)
- Rezaee, F., TAVAKOLINIA, J., & Sarrafi, M. (2021). Examining the role of non-government organizations (NGOs) in realizing good urban governance (Case study: Tehran metropolitan city). *Geography and Planning*, 25(77), 113-130. (In Persian) [10.22034/gp.2020.41750.2712](https://doi.org/10.22034/gp.2020.41750.2712)
- Rezaei, M. R., & Moazzen, S. (2017). The Assessment of implementation Neighborhood Management on Achievement Good Urban Governance in Tehran Metropolitan; Case Study: 1, 12 and 16 Districts of Tehran. *Geography and Planning*, 21 (60), 119-142. (In Persian)https://geoplanning.tabrizu.ac.ir/article_6522.html
- Sajasi Ghidari, H. A., & Hajian, N. (2018). Local Management assessment in rural areas with indicators of good governance Case study: villages of Chenaran County. *Geographical Planning of Space*, 8(28), 191-208. (In Persian)https://gps.gu.ac.ir/article_70711.html
- Samavati, S., Bahraini, H., & Hosseininia, G. (2022). Urban governance as an effective strategy for the development of urban entrepreneurship Case study: Hamedan city. *Research and Urban Planning*, 13 (49), 125-145. (In Persian)[10.30495/jupm.2022.5525](https://doi.org/10.30495/jupm.2022.5525)
- Schmitt, P., & Danielzyk, R. (2018). Exploring the planning-governance nexus: Introduction to the special issue. *Disp*, 54(4), 16–20. <https://doi.org/10.1080/02513625.2018.1562792>
- Shahdadi, A., & Tavakolinia, J. (2023). Explaining the Current Pattern and Presenting the Optimal Model of Urban

- Governance in Jiroft City. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 11(2), 17-37. (In Persian) 10.22059/jurbangeo.2023.354548.1787
- Tan, S. Y., & Taeihagh, A. (2020). Smart city governance in developing countries: A systematic literature review. *sustainability*, 12(3), 899. <https://doi.org/10.3390/su12030899>
- Taşan-Kok, T., Atkinson, R., & Martins, M. L. R. (2020). Hybrid Contractual Landscapes of Governance: Generation of Fragmented Regimes of Public Accountability through Urban Regeneration. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 1-21, In press. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
- Tayebi Rahni, A. A., Pishgahi Fard, Z., & Zaki, Y. (2022). Patterning a decent urban governance model in the spatial-political dimensions of the Tehran Metropolis. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 10(3), 193-213. (In Persian) 10.22059/jurbangeo.2022.345253.1715
- Virtudes, A. (2016). 'Good' Governance Principles in Spatial Planning at Local Scal, *Procedia engineering*, 161, 1710-1714. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2016.08.650>
- Woreda, H. (2017). Decentralized Good Governance in Rural Land Administration: The Case of. *IJEDR*, 2(5), 131-142. DOI: [10.1007/978-981-15-7082-7_4](https://doi.org/10.1007/978-981-15-7082-7_4)
- Yang, H. (2021). Holistic Governance: An Explanatory Framework, In: *Urban Governance in Transition* (pp. 57-95). Singapore: Springer. DOI: [10.1007/978-981-15-7082-7_4](https://doi.org/10.1007/978-981-15-7082-7_4)
- Yin, Z., & Zhu, S. (2020). Consistencies and inconsistencies in urban governance and development. *Cities*, 106, 102930. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102930>
- Yousaf, M., Ihsan, F., & Ellahi, A. (2016). Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan. *Government Information Quarterly*, 33(1), 200-209. <http://dx.doi.org/10.1016/j.giq.2015.06.001:1-10>.
- Zerbian, T., & de Luis Romero, E. (2021). The role of cities in good governance for food security: lessons from Madrid's urban food strategy. *Territory, Politics, Governance*, 12, 1-19. DOI: [10.1080/21622671.2021.1873174](https://doi.org/10.1080/21622671.2021.1873174)
- Zhang, L., Chen, J., & Tochen, R. M. (2016). Shifts in governance modes in urban redevelopment: A case study of Beijing's Jiuxianqiao Area. *Cities*, 53, 61-69. doi.org/10.4337/9781803922041.00010
- Ziari K, Nikpay V, Hosseini A. (2013). Measurement the Level of Citizen Participation in Urban Management Based on Urban Good Governance: A Case Study for Yasouj. *JHRE*.32(141), 69-86. (In Persian) <http://jhre.ir/article-1-223-fa.html>
- Zimmermann, H. D. (2018). Evaluation of an eParticipation project against eparticipation success factors. In *International Conference on Electronic Governance and Open Society: Challenges in Eurasia* (295-307). Springer. DOI: [10.1007/978-3-030-13283-5_22](https://doi.org/10.1007/978-3-030-13283-5_22)